

บันทึกการเสด็จพระราชดำเนิน
พระราชทานกระแสพระราชดำริ

ปัญหาการใช้คำไทย

ในการประชุมทางวิชาการ ของชุมนุมภาษาไทย
คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
วันที่ ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๐๕

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ

บันทึกการเสด็จพระราชดำเนิน
พระราชทานกระแสพระราชดำริ

ปัญหาการใช้คำไทย

ในการประชุมทางวิชาการของชุมนุมภาษาไทย
คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
วันที่ ๒๙ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๐๕

สถาบันภาษาไทย
กรมวิชาการ

กระทรวงศึกษาธิการ

บันทึกการเสด็จพระราชดำเนินพระราชทานกระแสพระราชดำริ

เรื่อง ปัญหาการใช้คำไทย

ในการประชุมทางวิชาการของชุมนุมภาษาไทย

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เมื่อวันที่ ๒๙ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๐๕

ลิขสิทธิ์เป็นของชุมนุมภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์

มหาวิทยาลัย ๒๕๐๕

สถาบันภาษาไทย กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ

ได้รับอนุญาตให้พิมพ์เผยแพร่ในปี พ.ศ. ๒๕๓๙

ISBN 974-268-1791

๔๙๕.๙๑๘ กระทรวงศึกษาธิการ. กรมวิชาการ. สถาบันภาษาไทย.

ก-บ บันทึกการเสด็จพระราชดำเนินพระราชทานกระแส

พระราชดำริ เรื่อง ปัญหาการใช้คำไทย.-- กรุงเทพฯ :

สถาบันภาษาไทย ; ๒๕๓๙.

๖๔ หน้า. ภาพประกอบ ; ๒๑ ซม.

ISBN 974-268-1791

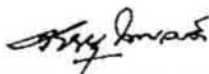
๑. ภาษาไทย - การใช้ภาษา. ๒. ชื่อเรื่อง

คำนำ

เนื่องในมหามงคลวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะเสด็จ
เถลิงถวัลยราชสมบัติครบ ๕๐ ปี ในวันที่ ๙ มิถุนายน ๒๕๓๙ และรัฐบาล
และประชาชนชาวไทยได้พร้อมใจกันจัดงานฉลองปีกาญจนาภิเษกเพื่อเป็นการ
เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนั้น กรมวิชาการ กระทรวง
ศึกษาธิการ ได้ขออนุญาตชุมนุมภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย นำบันทึกการเสด็จพระราชดำเนินพระราชทานกระแสพระราชดำริ
เรื่อง ปัญหาการใช้คำไทย มาพิมพ์เผยแพร่เพื่อเป็นการเทิดพระเกียรติ

บันทึกฯ ดังกล่าวคณะกรรมการชุมนุมภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์
ได้บันทึกรายละเอียดการเสด็จพระราชดำเนินไปร่วมประชุมกับคณะกรรมการ
ของชุมนุมภาษาไทย เมื่อวันที่ ๒๙ กรกฎาคม ๒๕๐๕ ในวาระอันเป็นประวัติ-
ศาสตร์ครั้งนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเป็นประธานของที่ประชุม
 และได้พระราชทานพระราชวินิจฉัยที่มีคุณค่ายิ่งเกี่ยวกับภาษาไทยและการรักษา
ภาษาไทยให้บริสุทธิ์ นอกจากนี้ยังได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ผู้ทรงคุณวุฒิอื่นๆ
เข้าร่วมชี้แจงปัญหาของการใช้คำไทยด้วย อาทิ พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่น
นราธิปพงศ์ประพันธ์ นายสุกิจ นิมมานเหมินท์ และหม่อมหลวงบุญเหลือ
เทพยสุวรรณ

พระราชดำริที่เกี่ยวกับการใช้ภาษาไทยของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
ในครั้งนั้นแสดงให้เห็นพระปรีชาสามารถ ความสนพระราชหฤทัย และความ
ห่วงใยที่ทรงมีต่อการใช้ภาษาไทย สมควรที่จะนำไปเผยแพร่ให้ทราบทั่วกัน ใน
การนี้กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ได้จัดพิมพ์บันทึกฯ ส่งให้แก่โรงเรียน
ต่าง ๆ ทั่วประเทศ ซึ่งชุมนุมภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย มีความยินดีเป็นอย่างมาก และหวังใจว่าบันทึกฯ นี้จะมีส่วนช่วยให้
คนไทยทั้งหลายตระหนักถึงความสำคัญของการใช้ภาษาไทยให้ถูกต้อง และ
เห็นความสำคัญที่จะต้องช่วยกันรักษาภาษาไทยให้วัฒนาถาวรสืบไป

(หม่อมหลวงจิรายุ นพวงศ์)

ประธานชุมนุมภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๑๕ มีนาคม ๒๕๓๙

...เรามีโชคดีที่มีภาษาของตนเองแต่โบราณกาล จึงสมควรอย่างยิ่งที่จะรักษาไว้ ปัญหาเฉพาะในด้านรักษาภาษานี้ก็มีหลายประการ อย่างหนึ่งต้องรักษาให้บริสุทธิ์ในทางออกเสียง คือให้ออกเสียงให้ถูกต้องชัดเจน อีกอย่างหนึ่งต้องรักษาให้บริสุทธิ์โดยวิธีใช้ หมายความว่าวิธีใช้คำมาประกอบเป็นประโยค นับเป็นปัญหาที่สำคัญ จึงต้องมีการบัญญัติศัพท์ใหม่มาใช้.....สำหรับคำใหม่ที่ตั้งขึ้นมีความจำเป็นทางวิชาการไม่ใช่น้อย แต่บางคำที่ง่าย ๆ ก็ควรมี ควรจะใช้คำเก่า ๆ ที่เรามีอยู่แล้ว ไม่ควรจะมาตั้งศัพท์ใหม่ให้ยุ่งยาก.....แต่การตั้งคำใหม่นั้นมีหลักหลายประการ และผู้ที่ตั้งคำนั้นต้องรู้ค่าและหลักของภาษาลึกซึ้งทั้งภาษาไทยทั้งภาษาต่างประเทศ

.....ภาษานี้เกิดปัญหาขึ้นได้มากหลายทาง ต้องพยายามช่วยกันแก้ปัญหาดังนี้ และถกเถียงกันเพื่อที่จะพบให้แตก และให้ภาษาของเราบริสุทธิ์ใช้การได้.....

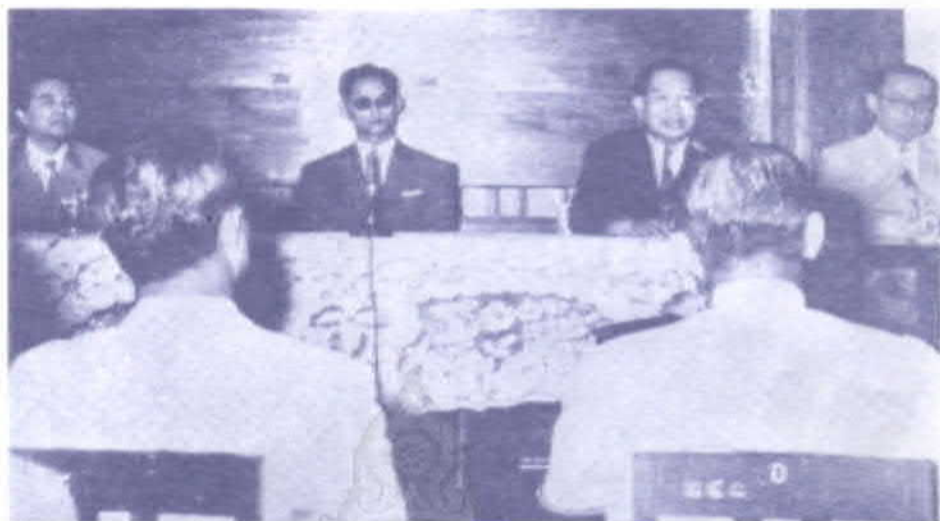

เสด็จฯ ขึ้นสู่ห้องประชุม

ทรงลงพระปรมาภิไธย

ทรงเป็นประธานในการประชุม

รอรับเสด็จ

การประชุมทางวิชาการ
ชุมนุมภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ณ ห้องประชุมคณะอักษรศาสตร์ วันที่ ๒๙ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๐๕

ชุมนุมภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้จัดให้มีการประชุมทางวิชาการขึ้นในวันที่ ๒๙ กรกฎาคม ๒๕๐๕ เวลา ๑๐.๐๐ นาฬิกา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จพระราชดำเนินถึงตึกอักษรศาสตร์ทางประตูมหาวิทยาลัยด้านถนนสนามม้า เมื่อรถพระที่นั่งเทียบบันไดระเบียงที่เชื่อมตึกหอสมุดกลางและตึกคณะอักษรศาสตร์ พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ ศาสตราจารย์ศุภชัย วานิชวัฒนา รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร ศาสตราจารย์รอง ศยามานนท์ รองอธิการบดีฝ่ายปกครอง และศาสตราจารย์หม่อมราชวงศ์สุนนชาติ สวัสดิ์กุล หัวหน้าแผนกวิชาภาษาไทยและประธานชุมนุมภาษาไทย พร้อมด้วยคณะกรรมการดำเนินงานของชุมนุมภาษาไทยและนิสิตในคณะอักษรศาสตร์รอรับเสด็จอยู่ และกราบบังคมทูลอัญเชิญเสด็จพระราชดำเนินขึ้นสู่ห้องประชุมของคณะอักษรศาสตร์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงจุด

อุปเทียณถวายสักการะพระบรมรูปพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ประดิษฐานอยู่ในห้องโถงกลาง ทรงลงพระปรมาภิไธยในสมุดของชุมนุมภาษาไทย แล้วศาสตราจารย์รอง ศยามานนท์ รองอธิการบดีฝ่ายปกครองและคณบดีคณะอักษรศาสตร์ได้กราบบังคมทูลพระกรุณาดังต่อไปนี้

ขอเดชะ ฝ่าละอองธุลีพระบาทปกเกล้าปกกระหม่อม

ข้าพระพุทธเจ้าในนามของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สำนักในพระมหากรุณาธิคุณล้นเกล้าล้นกระหม่อมที่ได้ฝ่าละอองธุลีพระบาทได้ทรงพระมหากรุณาเสด็จพระราชดำเนินมาร่วมการประชุมของชุมนุมภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ เป็นการส่วนพระองค์ในวันนี้ การประชุมเช่นนี้เป็นการประชุมทางวิชาการตามปกติ ทางชุมนุมภาษาไทยได้จัดให้มีขึ้นทุกสองสัปดาห์ในวันอาทิตย์ต้นและปลายเดือนเพื่อปรึกษาหารือถึงเรื่องปัญหาความเสื่อมโทรมและข้อบกพร่องในการศึกษาวิชาภาษาไทย การที่ได้ฝ่าละอองธุลีพระบาททรงพระราชอุตสาหะเสด็จพระราชดำเนินมาในครั้งนี้ เป็นการแสดงให้เห็นว่าทรงห่วงใยและสนพระราชหฤทัยในเรื่องของภาษาไทยเป็นอย่างยิ่ง ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายที่ร่วมประชุมอยู่ ณ ที่นี้รู้สึกเป็นเกียรติอย่างสูงแก่ที่ประชุมนี้ และจะระลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณครั้งนี้อย่างมิรู้ลืม บัดนี้ได้เวลาอันสมควรแล้ว ข้าพระพุทธเจ้าขอพระราชทานพระ

ราชวโรกาสกราบบังคมทูลเบิกนายเจือ สตะเวทิน ประธานกรรมการดำเนินงานชุมนุมภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ เริ่มดำเนินการประชุมโดยปรกติ

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม ขอเดชะ

ครั้นแล้วนายเจือ สตะเวทิน ประธานกรรมการดำเนินการชุมนุมภาษาไทย ได้ดำเนินการประชุมตามระเบียบวาระ คือ

๑. ให้ที่ประชุมรับรองรายงานการประชุมครั้งที่แล้ว
ที่ประชุมรับรอง

๒. แจ้งให้ที่ประชุมทราบถึงฐานะการเงินของชุมนุม
ซึ่งในปัจจุบันมีเงินอยู่รวมทั้งสิ้น ๒๔,๕๓๑.๕๘ บาท ฝากไว้
ณ ธนาคารไทยพาณิชย์ สาขาสรวงศ์ ที่ประชุมรับทราบ

๓. แจ้งให้ที่ประชุมทราบถึงกำหนดคราวประชุม
ครั้งต่อไปในวันที่ ๑๔ สิงหาคม เวลา ๑๕.๐๐ นาฬิกา
ณ หอประชุมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพื่อจัดการละเล่น
ตามแบบเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ สำหรับชั้น มศ. ๔
มศ. ๕ มีการแสดงของกรมศิลปากรประกอบ ครูอาจารย์
ผู้ใดจะพานักเรียนที่เรียนวิชาภาษาไทยมาร่วมด้วย ให้จอง
บัตรผ่านประตูได้ที่คณะอักษรศาสตร์ บัตรละสามบาท
ที่ประชุมรับทราบ

๔. แจ้งให้ที่ประชุมทราบถึงจำนวนเงินที่ส่งไปโดย
เสด็จพระราชกุศลร่วมมูลนิธิราชประชาสมาศัย เมื่อคราว

ไปเยี่ยมที่พระประแดง เป็นเงิน ๓๗๑.๐๐ บาท ที่ประชุม
รับทราบ

๕. การประชุมในเดือนกันยายน กำหนดวันที่ ๑๖
เวลา ๙.๐๐ น. เพื่อศึกษาเรื่องราวของวัดสังฆายและวัด
ราชสิทธิาราม ขอให้ไปพร้อมกันที่วัดราชสิทธิารามตามเวลานั้น

แล้วเชิญศาสตราจารย์หม่อมราชวงศ์สุนนชาติ
สวัสดิกุล ประธานชุมนุมภาษาไทย ดำเนินการประชุมต่อไป
หม่อมราชวงศ์สุนนชาติ สวัสดิกุลได้กราบบังคมทูล
อัญเชิญพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวประทับเป็นประธาน
ของที่ประชุม ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้หม่อมราชวงศ์
สุนนชาติ สวัสดิกุล เป็นเลขานุการของที่ประชุม และทรง
พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่น
นราธิปพงศ์ประพันธ์ ฯพณฯ นายสุกิจ นิมมานเหมินท์
และหม่อมหลวงหญิงบุญเหลือ เทพยสุวรรณ เข้าร่วมการ
ชี้แจงปัญหาด้วย

หม่อมราชวงศ์สุนนชาติ สวัสดิกุลกราบบังคมทูลว่า
ขอเดชะ ฝ่าละอองธุลีพระบาทปกเกล้าปกกระหม่อม พระ
ราชอาญาไม่พ้นเกล้าฯ ข้าพระพุทธเจ้าขอพระราชทานพระ
บรมราชวโรกาสกล่าวกับที่ประชุมเกี่ยวกับเรื่องการศึกษา
ปัญหาการใช้คำไทยอันเป็นหัวข้อเรื่องที่ทรงพระกรุณา
โปรดเกล้าฯ พระราชทานมา

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม ขอเดชะ

**ท่านประธานดำเนินการชุมนุมภาษาไทย ท่านสมาชิก
ชุมนุมภาษาไทย และท่านผู้มีเกียรติทั้งหลาย**

วันนี้เป็นวันมหามงคลของชุมนุมภาษาไทย ที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ เสด็จพระราชดำเนินมาร่วมการประชุมที่ทางชุมนุมภาษาไทยได้จัดให้มีขึ้นตามปกติ ทำให้การประชุมครั้งนี้เป็นการประชุมครั้งพิเศษไป เรื่องที่จะพูดกันในวันนี้คือ ชี้แจงปัญหาการใช้คำไทย เหตุที่จะพูดถึงหัวข้อนี้ก็เพราะมีพระราชปรารภว่า การใช้คำไทยที่แปลจากภาษาต่างประเทศทุกวันนี้มัน มักไม่ค่อยจะตรงต่อความหมายในภาษาเดิมนัก สมควรจะได้วางแผนทางการใช้ไว้ให้เป็นหลักที่จะปฏิบัติให้สะดวกสืบไป ในขั้นต้นเพียงแต่จะมีพระราชดำรัสพระราชทานคณะกรรมการชุมนุมภาษาไทย เพื่อให้ไปช่วยกันคิดเท่านั้น แต่ต่อมาก็คิดกันว่าเมื่อจะเสด็จพระราชดำเนินมาพระราชทานกระแสพระราชดำริแล้วก็น่าจะได้ให้สมาชิกของชุมนุมภาษาไทยและท่านผู้สนใจในวิชาภาษาไทยได้มีโอกาสเข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทรับฟังกระแสพระราชดำริด้วย เพื่อจะได้ไปช่วยกันคิดแก้ไขตามที่ทรงตั้งข้อสังเกตไว้ให้เป็นไปตามพระราชประสงค์ และด้วยเหตุที่ไม่ได้เรียนให้ทราบล่วงหน้าถึงการเสด็จพระราชดำเนินในวันนี้ จำต้องขอภัยต่อท่านสมาชิกทั้งหลายด้วย เพราะการเสด็จพระราชดำเนินคราวนี้เป็นการส่วนพระองค์จริงๆ หนึ่งในเรื่องที่นั่งประชุมในวันนี้ก็ออกจะเบียดเสียดเสียดอัด

กันหน่อย ก็ต้องขอประทานอภัย เพราะโดยปรกติก็มาประชุมกันไม่มากมายถึงเพียงนี้ วันนี้มีถึง ๔๐๐ กว่าคน จึงขอได้กรุณาด้วยในเรื่องความไม่สะดวกทั้งปวง

สำหรับปัญหาเรื่องการใช้คำไทยนี้ ผมเองถนัดแต่ใช้เท่านั้น ไม่ถนัดในเรื่องคิดหรือบัญญัติคำใหม่ เมื่อได้รับพระราชทานหัวข้อมาแล้วก็คิดถึงครูอาจารย์ที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาภาษาไทยให้ผม คือ **พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์** ที่ประทับอยู่ทางด้านโน้น ทรงดำรงตำแหน่งราชบัณฑิตและกรรมการบัญญัติศัพท์ และตำแหน่งอื่นๆ อีกหลายตำแหน่ง รวมทั้งรองนายกรัฐมนตรีด้วย ท่านที่ได้รับเชิญมาอีกท่านหนึ่งคือ ฯพณฯ เอกอัครราชทูตไทยประจำประเทศอินเดีย อัมฟกานิสถาน^๑ และลังกา นาย **สุกิจ นิมมานเหมินท์** ท่านผู้นี้ก็เคยดำรงตำแหน่งอื่นๆ อีกมาก รวมทั้งเคยเป็นรองนายกรัฐมนตรีด้วย ทางด้านสุดโน้นก็คือหม่อมหลวงหรรษาฤๅญเหลือ **เทพยสุวรรณ** ผมไม่ต้องแนะนำมาก เพราะท่านเป็นผู้หนึ่งที่ได้เริ่มก่อตั้งชุมนุมภาษาไทยนี้ขึ้นและขณะนี้ท่านก็เป็นรองประธานกรรมการดำเนินงานของชุมนุมภาษาไทยนี้

ผมขอเรียนว่าการประชุมในวันนี้เป็นการประชุมทางวิชาการตามปรกติ ถ้าท่านผู้ใดสงสัยปัญหาข้อใดโปรดถามได้ คือเขียนในเศษกระดาษส่งมาเช่นเคย การประชุมครั้งนี้

^๑ ประกาศราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๐ ใช้ว่า อัมฟกานิสถาน

ต้องถือว่าเป็นพระมหากษัตริย์คุณอย่างหาที่เปรียบมิได้ที่ทรงพระมหากษัตริย์เสด็จพระราชดำเนินมา มิใช่เพียงแต่เพื่อทรงฟังเท่านั้น หากแต่จะได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ร่วมการอภิปรายในที่ประชุมนี้ในฐานะที่ทรงเป็นประธานของที่ประชุมด้วย ทั้งการที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พวกเราทั้ง ๔ คนขึ้นมานั่งร่วมการอภิปรายครั้งนี้ นับเป็นพระมหากษัตริย์คุณอย่างสูง ต่อไปนี้ผมจะได้กราบบังคมทูลเพื่อรับพระมหากษัตริย์ในเรื่องการชี้แจงปัญหาคำไทยต่อไป

ครั้นแล้วพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำรัสว่า

ก่อนอื่นต้องขอขอบใจและแสดงความยินดีที่มีการก่อตั้งชุมนุมภาษาไทยเพื่อรักษาและศึกษาเรื่องภาษาไทย และขอขอบใจที่ต้อนรับในวันนี้ ซึ่งท่านทั้งหลายไม่ได้เชิญมา แต่มาเชิญตัวเองมา เพราะสุดแสนจะทนทาน การที่มีชุมนุมภาษาไทยนั้นเป็นสิ่งที่สมควรอย่างยิ่ง เพราะว่าภาษาไทยนั้นเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งของชาติ ภาษาทั้งหลายเป็นเครื่องมือของมนุษย์ชนิดหนึ่ง คือเป็นทางสำหรับแสดงความคิดเห็นอย่างหนึ่ง เป็นสิ่งที่สวยงามอย่างหนึ่ง เช่นในทางวรรณคดี เป็นต้น ฉะนั้นจึงจำเป็นต้องรักษาเอาไว้ให้ดี ประเทศไทยนั้นมีภาษาของเราเองซึ่งต้องหวงแหน ประเทศใกล้เคียงของเราหลายประเทศมีภาษาของตนเอง แต่ว่าเขาก็

ไม่ค่อยแข็งแรง เขาต้องพยายามหาทางที่จะสร้างภาษาของตนเองไว้ให้มั่นคง เรามีโชคดีที่มีภาษาของตนเองแต่โบราณกาล จึงสมควรอย่างยิ่งที่จะรักษาไว้ ปัญหาเฉพาะในด้านรักษาภาษานี้ก็มีหลายประการ อย่างหนึ่งต้องรักษาให้บริสุทธิ์ในทางออกเสียง คือให้ออกเสียงให้ถูกต้องชัดเจน อีกอย่างหนึ่งต้องรักษาให้บริสุทธิ์ในวิธีใช้ หมายความว่าวิธีใช้คำมาประกอบเป็นประโยค นับเป็นปัญหาที่สำคัญ ปัญหาที่สามคือความร่ำรวยในคำของภาษาไทย ซึ่งพวกเรานึกว่าไม่ร่ำรวยพอ จึงต้องมีการบัญญัติศัพท์ใหม่มาใช้ ที่โตะนี้ก็มี 'ศัพท์บัญญัติกร' หลายท่าน นี่ก็จะได้เป็นศัพท์บัญญัติกรไป อีกคนหนึ่ง มีคนเดียวที่ไม่ใช่คืออาจารย์สุมนชาติ การบัญญัติศัพท์ใหม่ก็เป็นสิ่งสำคัญเหมือนกัน จำเป็น แต่อันตรายฉะนั้นในปัญหาทั้งสามนี้ วันนี้นึกถึงปัญหาที่สามเป็นใหญ่ แต่ปัญหาเรื่องการออกเสียงนั้นก็อันตรายอย่างยิ่ง นึกถึงคำว่ามหาวิทยาลัย เดิมนีทางโทรทัศนหรือทางวิทยุได้ยินว่า 'มหาวิทยาลัย' กลายเป็น 'วิทยาลัยหมา' ออกจะอันตรายซึ่งเราขอมไม่ได้ บางอย่างเราขอมได้ อย่างคำว่า 'ฉัน' ที่จริงเขียนว่า 'ฉัน' แต่ว่าพูดกัน 'ฉัน' ทั้งนั้น ก็เป็นสิ่งที่ต้องขอมไว้บ้าง แต่บางทีก็เกินไปหน่อย กลายเป็นอย่างอื่นในคำว่า 'ฉัน' นี้ คำว่า 'น้ำม' เขียนว่า 'น้ำ' แต่ออกเสียงว่า 'น้ำม' นี่เราก็ต้องขอมบ้าง อย่างนี้ไม่เป็นไร แต่คำว่า 'มหาวิทยาลัย' เราอย่าขอม แสดงให้เห็นว่ามีปัญหาต่างๆ

และบางสิ่งบางอย่างเราต้องยอม บางสิ่งบางอย่างเราต้อง
คัดค้านอย่างเด็ดขาด ในด้านบัญญัติศัพท์หรือคำใหม่ก็เป็น
ทางหนึ่งที่ยังตรงมากเหมือนกัน แต่ขอพูดอีกอย่าง **วิธีพูด**
หมายถึงใช้คำมาเป็นประโยคหรือใช้คำมาแสดงเป็นความคิด
ซึ่งได้ยินมามากในทางข่าว ขอยกตัวอย่างว่า คำ 'อุบัติเหตุ'
ในความหมายของอุบัติเหตุคือสิ่งที่อุบัติขึ้น ก็เข้าใจว่าเป็น
เหตุที่ไม่ดี อุบัติขึ้นโดยที่มนุษย์ไม่ต้องประสงค์ แต่เดี๋ยวนี้
ใช้คำว่า อุบัติเหตุ ในความหมายว่าเหตุการณ์ อุบัติเหตุนั้น
แปลมาจากภาษาฝรั่งว่า accident เดิวนั้นมาใช้ในการความ
หมายว่า incident ฟังข่าววิทยุ ซึ่งผิดอย่างร้ายที่สุด เพราะว่า
accident เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยที่ไม่มีมนุษย์ต้องการ
ส่วน incident นั้นถ้าจะอธิบายก็หมายความว่า เป็นสิ่งที่เกิด
ขึ้น เหตุที่เกิดขึ้น แต่โดยที่มีความต้องการของมนุษย์ ไปใช้
อุบัติเหตุ ก็ไม่ถูก ควรใช้ เหตุการณ์ หรือ เหตุร้าย แต่
อาจง่ายเกินไป มีคำชนิดนี้อีกหลายคำ ซึ่งต่อไปอาจจะได้
อภิปรายในคำที่ไม่ควร สำหรับคำใหม่ที่ดั่งขึ้นมีความจำเป็น
ในทางวิชาการไม่ใช่น้อย แต่บางคำที่ง่าย ๆ ก็ควรจะมี ควร
จะใช้คำเก่า ๆ ที่เรามีอยู่แล้ว ไม่ควรจะมาดั่งศัพท์ใหม่ให้
ยุ่งยาก แต่ก็อาจเป็นด้วยเห็นว่าไม่โก้พอก็ต้องใช้คำใหม่ๆ
แต่การดั่งคำใหม่นั้นมีหลักหลายประการ และผู้ที่ดั่งคำนั้น
ต้องรู้คำและหลักของภาษาลึกซึ่งทั้งภาษาไทยทั้งภาษาต่าง
ประเทศ ไม่ใช่เฉพาะภาษาอังกฤษ ต้องทราบถึงภาษาอื่นๆ

ด้วย ต้องทราบถึงหลักภาษาอังกฤษเอง คือมาจากไหน มาจากความคิดอะไร เพื่อจะไม่ให้ผิดไปอย่างตลกขบขันทีเดียว อย่างคำง่าย ๆ ที่เดี๋ยวนี้อีกกันมากอยู่อย่างแพร่หลายและยอมรับกันแล้ว อย่างคำว่า ‘รถบัส’ คำว่า bus นี้ เราใช้เรา รู้ว่าแปลว่าอะไรและไม่มีใครคัดค้านแล้ว แต่ว่ารถบัสนี้มีประวัติยืนยาวมาแต่สมัยโรมัน คือรถบัสนี้ รถสาธารณะของเราเอง ภาษาละตินเรียกว่า omnibus คือสำหรับทุกคน แต่ควรจะใช้ว่า ‘รถออมนิบัส’ แปลว่ารถสำหรับทุกคนใช้ได้ ทำไปทำมาคำว่า ‘รถ’ หายไป เหลือแต่ ‘ออมนิบัส’ เท่านั้นเอง ต่อมาก็ตัดออกไปอีกเหลือแต่ ‘บัส’ หรือ ‘บัส’ เท่านั้นเอง ซึ่ง บัส หรือ บัส นี้เป็นเพียงคำพยางค์เดียวซึ่งอาจมาจากคำใด ๆ ก็ได้ แต่มาเข้าใจว่าเป็นรถสำหรับทุกคน รถสาธารณะ จนกระทั่งมาเป็นภาษาไทยว่า รถบัส หมายถึง รถสาธารณะ ภาษามลายูก็เป็น บัส เขียน bas นี้เป็นต้น ก็เข้าใจกันแล้วรับกันแล้ว ไม่เป็นปัญหา แต่คำใหม่ ๆ ที่มีประวัติที่ซับซ้อนมัลลยเช่นเดียวกัน ใหม่ ๆ อาจทำให้ภาษาเรา ไม่มีความหมาย ภาษาเราอาจเป็นภาษาที่ไม่มีหลักเลย เรียกว่า ไม่มีบ่อเกิด เพราะว่าบ่อเกิดผิดมาหมด บิดเบี้ยวมาจนกระทั่งภาษาไม่เป็นภาษา ก็มีปัญหาดัง ๆ ที่ว่าเอาไว้แล้ว ขอให้ท่านทั้งหลายโดยเฉพาะผู้ที่มา จะเรียกว่า ‘วิทยากร’ ก็ไม่ค่อยชอบคำนี้ ‘ศัพท์บัญญัติกร’ ก็ชอบเพราะว่าตัวเอง ขอให้ท่านศัพท์บัญญัติกรทั้งหลายนี้ได้แสดงความเห็น

ครั้นแล้วทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ ทรงออกความเห็น พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ กราบ บังคมทูลว่า ขอเดชะ ฝ่าละอองธุลีพระบาทปกเกล้า ปกกระหม่อม การที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ เสด็จพระราชดำเนินมาทรงร่วมการประชุมกับชุมนุมภาษาไทยครั้งนี้ เป็นพระมหากรุณาธิคุณล้นเกล้าฯ แต่ทั้งนี้ขอบด้วยพระราช- ประเพณี เพราะภาษาไทยของเราได้เจริญงอกงามมาก็ด้วย อาศัยพระบรมราชูปถัมภ์ของพระมหากษัตริย์ในอดีต โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระมหากษัตริย์ในพระบรมราชวงศ์จักรี เพราะฉะนั้นเมื่อได้ฝ่าละอองธุลีพระบาททรงแสดงความสน พระราชหฤทัยในเรื่องภาษาไทยนี้แล้ว ก็เชื่อแน่ว่าเกล้าฯ ว่าภาษาไทยคงจะเจริญงอกงาม หลักการที่พระราชทานพระ บรมราโชวาทนั้นก็เป็นหลักที่ถูกต้องอย่างยิ่ง คิดด้วยเกล้าฯ ว่าไม่มีใครที่จะแย้ง แม้ ‘บัญญัติกร’ เช่นข้าพระพุทธเจ้า ก็เห็นด้วย คำว่า ‘ศัพท์บัญญัติกร’ นี้ก็ถูกต้องในการบัญญัติศัพท์ เพราะว่า ‘บัญญัติ’ นั้นก็เป็นกริยา เมื่อเอา ‘กร’ ต่อเข้าก็ ใช้ได้ ส่วน ‘วิทยากร’ นั้นข้าพระพุทธเจ้าไม่ได้คิดและก็ไม่ ค่อยชอบนัก แต่การเติม ‘กร’ ข้างหลังนี้ข้าพระพุทธเจ้า ได้เป็นผู้ให้ตัวอย่าง แต่เขาใช้กันเรื่อยไป เช่นคำว่า ‘บุคคลากร’^๑ ซึ่งราชบัณฑิตยสถานให้ผ่านไป เขาจะใช้ให้แปลว่า

^๑ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ เขียน บุคลากร

เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับพนักงานที่เรียกกันว่าทะเบียนประวัติ แต่ทำไมไม่เรียกว่า ‘เจ้าหน้าที่ทะเบียนประวัติ’ ต่อไปไม่ทราบเกล้าฯ ขอให้แปล Personnel Officer ว่า บุคคลากร ในที่สุดราชบัณฑิตยสถานก็บอกว่า ‘บุคคลา’ นั้นถ้าจะแปลว่า Personnel ก็พอไปได้ เพราะประกอบด้วย บุคคล + อากร แปลว่า หมู่บุคคลคือเจ้าหน้าที่ แต่ว่าที่เรียกว่า ‘เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับพนักงาน’ นั้นก็เป็นทีที่เข้าใจกันอย่างเช่นว่าป่าไม้จังหวัด ป่าไม้อำเภอ ก็เป็นเจ้าหน้าที่ ราชบัณฑิตยสถานว่าใช้ ‘บุคคลากร’ ก็ได้

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำรัสว่า ขอแย้งนิดหน่อย ราชบัณฑิตยสถานทำอย่างนี้ไม่ถูก เพราะเป็นหน้าที่ของผู้มีวิชา ไม่ใช่วิทยากร มีวิชาที่เป็นหลัก ต้องไม่ยอมตามอำนาจของผู้ใดแม้สมาชิกราชบัณฑิตยสถานจะเป็นรัฐมนตรี ไม่ควรจะยอม เพราะเป็นเรื่องสมบัติของชาติ ขอแย้งแค่นี้

พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนคราธิปพงศ์ประพันธ์ ทรงอธิบายต่อไปว่า ข้าพระพุทธเจ้าเป็นเพียงที่ปรึกษาเท่านั้น ต่อไปข้างหน้าทีที่ปรึกษาจะไม่ยอม ต่อไปก็เกี่ยวกับคำว่า ‘อุบัติเหตุ’ ตามที่มีพระราชดำรัสนั้นเป็นการถูกต้องทีเดียว แต่เกี่ยวกับประวัติของภาษาไปด้วย เดิมทีคำว่า accident ไทยเราใช้ว่า ‘อุบัติเหตุ’ แทน ‘อุบัติเหตุ’ ต่อมาภายหลังมาใช้ อุบัติเหตุ โดยนัยแห่ง accident ด้วยเหตุนี้ในขณะนี้

ก็ใช้กันว่า อุบัติเหตุ โดยทั่วไป ส่วน incident นั้นไม่ควรจะ
ใช้ว่า อุบัติเหตุ ในการบัญญัติศัพท์ เราควรจะค้นหรือ
หาคำไทยมาใช้ในการถูกต้อง และข้าพระพุทธเจ้าเองก็
พยายามหาคำไทยก่อน เมื่อหาไม่ได้จริงๆ ก็ได้พิจารณา
ด้วยเหตุผลหลายประการ จึงนำคำภาษาอื่นมาผูกกันใช้
พระบรมราชาบาทที่พระราชทานมานั้นก็เห็นด้วยเกล้าฯ ว่า
เป็นหลักฐานที่มั่นคงดี

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำรัสว่า
การที่เสด็จพระองค์วรรณฯ มีรับสั่งนั้น ก็เป็นการให้คำมั่น
สัญญาว่าต่อไปจะเข้มงวด จะดำเนินมาตรการที่เข้มงวด
คำว่า 'ดำเนินมาตรการ' นี่ก็เป็นคำที่แปลมาจากภาษา
อังกฤษอีกแล้ว ซึ่งขอลืมตีก่อน เพราะว่า ดำเนินมาตรการ
นั้นก็คงมาจากภาษาของสำนักข่าว รู้สึกว่าควรจะหาคำอื่น
มาใช้ ไม่ควรจะใช้คำว่า ดำเนินมาตรการ อย่างนี้ ดำเนิน
มาตรการ นั้นแปลว่า take measures คำว่า take measures
นั้นในภาษาอังกฤษก็หมายถึงเมื่อเกิด incident เกิดเหตุการณ์
ใด ๆ ก็ต้องจัดการ ต้องดำเนินกิจการที่เหมาะสมกับเหตุ-
การณ์ เช่นนี้จะบอกว่า ดำเนินมาตรการ ก็ไม่ถูก ก็ควรจะ
ใช้อย่างอื่น แต่ไม่ทราบว่าจะใช้อะไร อาจใช้ว่า 'จัดการ'
หรือ 'ปราบปราม' หรืออะไรก็ได้ เรามีคำใช้เยาะเย้ยไปก็
ขอให้ช่วยกันหา ไม่จำเป็นจะต้องหาจากสันสกฤตบาลีก็ได้
ภาษาไทยเราเองก็ยังมี

ครั้นแล้วทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้หม่อมหลวงบุญเหลือ เทพยสุวรรณออกความเห็น หม่อมหลวงบุญเหลือ เทพยสุวรรณกราบบังคมทูลว่า ขอเดชะฝ่าละอองธุลีพระบาท ปกเกล้าปกกระหม่อม ข้าพระพุทธเจ้าขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตกล่าวแก่ที่ประชุมโดยไม่ต้องใช้ราชาศัพท์ เพราะว่าไม่เคยเป็นข้าราชการฝ่ายใน เคยเป็นแต่ข้าราชการฝ่ายหน้า ไม่ค่อยจะได้ใกล้ชิดพระยุคลบาท คงจะมีการพลาดพลั้ง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำรัสว่า ให้อนุญาตนะให้ละ แต่ขอตั้งข้อสังเกตอย่างหนึ่งว่า ราชาศัพท์นั้นเป็นภาษาวรรณคดี ทุกคนควรจะทราบโดยเฉพาะในคณะอักษรศาสตร์นี้

หม่อมหลวงบุญเหลือกราบบังคมทูลต่อไปว่า ถ้ามีพระราชประสงค์เช่นนั้นข้าพระพุทธเจ้าก็จะพยายาม แต่ว่า...

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำรัสว่า ไม่ใช่ต้องการให้ทำอย่างนั้น แต่ก็ขออย่าได้ออกตัวว่าไม่ทราบเพราะขายหน้านักเรียน แต่ว่าในการจะพูดกับที่ประชุมอนุญาตทุกเมื่อ เพราะว่าอย่างอาจารย์สุมนชาติและเสด็จในกรม และผู้ที่พูดต่อที่ประชุมไม่ต้องขอเดชะ อนุญาตให้ทั้งนั้น

หม่อมหลวงบุญเหลือกล่าวต่อไปว่า ใครจะขอเรียนต่อที่ประชุมว่า เมื่อดิฉันเรียนเป็นราชาศัพท์นั้นอาจผิดพลาด

บ้าง ขออย่าจำเอาไปใช้ เพราะว่าการใช้ราชาศัพท์ ถ้าเอาไปใช้ในการแต่งบทประพันธ์หรือวรรณคดีนั้นเราใช้ได้เป็นศิลปะ แต่เมื่อใช้ราชาศัพท์ต่อองค์พระมหากษัตริย์นี้เราต้องรักษาขนบธรรมเนียมประเพณี จะต้องเรียนจริงๆ จังๆ จะต้องใช้เวลา แล้วก็จะต้องมีความชำนาญในการที่จะใช้ นี่ก็เป็นการเตือนเพื่อนครูภาษาไทยว่า เมื่อได้ฟังใครเขาใช้ราชาศัพท์ไม่ใช่ว่าจะถูกทุกทีไป คือว่าควรจะคอยถามหลายๆ คนว่าที่ใช้อย่างนี้ถูกต้องหรือไม่ ในเรื่องการบัญญัติศัพท์นั้นสำหรับดิฉันเองไม่เคยบัญญัติศัพท์อื่นนอกจากศัพท์เทคนิคทางการศึกษา แต่ว่าใครจะได้ทูลให้กรมหมื่นนราธิปฯ ทรงทราบ คำว่า บุคคลากร นั้น เวลาที่คิดคำนี้ขึ้นใหม่ ดิฉันยังเป็นกรรมการอยู่ในคณะกรรมการบัญญัติศัพท์ของกระทรวงศึกษาธิการ แต่ว่าเหตุใดจึงมีคนไปทูลว่า แปลว่าเจ้าหน้าที่ ก็ไม่ทราบ เพราะว่าคำว่า บุคคลากร นี้ เมื่อครั้งเข้าไปในคณะกรรมการบัญญัติศัพท์ มีคนเถียงกันว่า คำว่า Personnel นี้จะใช้อะไร ดิฉันบอกว่า 'ตัวบุคคล' ก็ดีแล้ว งานการนั้นมีเงินแล้วขาดตัวบุคคล บางคนบอกว่าไม่ชอบคำว่า 'ตัว' ก็ว่าถ้าอย่างนั้นก็ให้ใช้ 'บุคคล' ก็บอกกันว่ามันไม่ใช่บุคคล มันเป็นคนที่จะทำงาน ครั้นบอกวาก็ใช้ว่า 'บุคคลที่จะทำงาน' ไม่ได้หรือ ก็ว่ามัน ๕ พยางค์ ก็มี คนเสนอว่า 'บุคคลากร' และก็มีผู้ที่เชื่อถือว่ารู้บาลีบอกว่า 'อากร' แปลว่าหมู่ เช่นว่าดารากรก็หมู่ดาว เพราะ บุคคล

เข้ากับ อากร ก็เป็นหมู่บุคคลได้ แต่ว่าเราใช้ในที่เฉพาะเท่านั้นเพราะคำในภาษาไทยบางคำที่ประชาชนนำไปใช้มีความหมายอย่างหนึ่ง แต่ผู้ที่ใช้วิชาการนั้นมีความหมายอีกอย่างหนึ่ง เช่นในศาล คำว่า ‘ฟ้อง’ กับคำว่า ‘ร้อง’ มีความหมายเฉพาะ แต่ประชาชนใช้ปนกันว่า ‘ฟ้องร้อง’ ฉะนั้น บุคคลากร ที่แปลว่าหมู่บุคคลโดยศัพท์ก็จริง แต่ว่าทางวิชาการเราจะใช้ว่า หมู่บุคคลที่ใช้เฉพาะงาน เป็นอันตกลงกัน แต่ที่จะไปแปลว่า เจ้าหน้าที่ นี่เข้าใจว่าจะเป็นการเข้าใจผิดพลาดของผู้ที่ไปทูลชี้แจง

อีกคำหนึ่งคือคำว่า ‘วิทยากร’ วิทยากร นี่เป็นความคลาดเคลื่อน แสดงให้เห็นว่าคนไม่สนใจภาษาไทยเพียงพอ เมื่อเวลามีศัพท์บัญญัติอะไรขึ้นมากก็ไม่สนใจศึกษาให้แท้จริง พอเห็นก็เอาไปใช้เลย วิทยาการนี้ก็เถียงกันมากเวลาบัญญัติ ตัวดิฉันถือว่าเราต้องการศัพท์คำที่ใช้ในการศึกษา แปลว่าทุกคนที่เราเอามาซักเพื่อขอความรู้เขาจะพูดสั้น ๆ ว่าควรจะมีการใช้ resource person ในโรงเรียนไปเที่ยวหาคนมาซักความรู้จากเขานี้จะเรียกว่าอะไร มีคนเสนอว่า ‘อรรถากร’ แล้วมีคนบอกว่าไม่เอา เพราะเป็นนามสกุลอธิบดีกรมการฝึกหัดครู ในที่สุดก็ตกลงกันเอาคำว่า ‘วิทยากร’ ‘อากร’ ในที่นั้นแปลว่า แหล่ง แหล่งวิทยาหรือบ่อเกิด ก็ตัวบุคคลที่เป็นบ่อเกิดแห่งความรู้ ก็เอาละใครก็ตามเป็นวิทยากรก็ตกลงทั้งนั้น แต่ว่าไปใช้เป็นตำแหน่ง

ราชการ เช่นว่าผู้ชี้แจงแนะนำอะไรนั้น ก็ไม่ใช่ความหมายทางเทคนิคที่ได้บัญญัติ อีกข้อหนึ่งก็คือภาษาไทย เวลาที่คณะกรรมการบัญญัติศัพท์ของกระทรวงศึกษาธิการ ได้วางแผนที่จะคิดภาษาไทยก่อน เมื่อไม่มีภาษาไทยแล้ว คิดไม่ออกหรือว่าไม่เหมาะ จึงจะหาภาษาอื่น แต่บางทีคำบางคำก็ลำบากในการที่จะใช้ภาษาไทย มีตัวอย่างเหมือนกันที่บัญญัติเป็นภาษาไทย แล้วเลยแปรเปลี่ยนความหมายโดยรวดเร็ว ศัพท์ทางเทคนิคนั้นถึงเอาไว้ไม่ได้ เช่น คำว่า ‘แนะแนว’ เราบัญญัติมีความหมายว่า guidance เป็นกระบวนการยาว คือว่าต้องมีการค้นคว้า แล้วก็จัดการทดสอบทำกันยาวทีเดียวก็ถึงจะเรียกว่า guidance บัญญัติศัพท์ว่า ‘แนะแนว’ แต่เดี๋ยวนี้ใครแนะนำก็เป็นแนะแนวทั้งสิ้น เพราะเป็นคำที่สะดวกปากมากเกินไป อีกคำหนึ่งว่า trend บัญญัติว่า ‘แนวโน้ม’ คนก็ไปเปลี่ยนเอาเฉยๆ ว่า ‘ทางโน้ม’ ทั้งนี้เป็นศัพท์เทคนิคเท่านั้นที่จะนัดกันใช้สำหรับการออกข้อสอบ แต่ประชาชนก็พอใจมาใช้ด้วย ก็ใครจะขอเรียนให้ที่ประชุมทราบ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงตั้งข้อสังเกตไว้ดังต่อไปนี้

ขอมีข้อสังเกตอย่างหนึ่งว่า ภาษาไทยหรือภาษาทั้งหลายที่ใช้กันในปัจจุบันนั้นเป็นภาษาที่มีชีวิต เป็นภาษาที่

ประชาชนใช้ ย่อมต้องมีการเปลี่ยนแปลงในความหมาย ถ้าเราบัญญัติศัพท์อะไรขึ้นมา ก็จะขอให้ประชาชนทั้งประเทศเป็นผู้ที่มีความคิดในด้านภาษา เป็นศัพท์บัญญัติกรกันทั้งชาติหรือเป็นวิทยากรผู้ที่มีความรู้ทั้งชาติก็ไม่ได้ เราจะไปโกรธประชาชนแทนโกรธตัวเองไม่ได้ แก้วไม่หลุด ทางที่ดีเราบัญญัติศัพท์แล้วก็ต้องลองดูว่าเขาเข้าใจหรือเปล่า การบัญญัติศัพท์หรือการมีคำใหม่มีบ่อเกิดหลายทาง มีบ่อเกิดอย่างหนึ่ง ท่านทั้งหลายที่เป็นศัพท์บัญญัติกรก็เป็นบ่อเกิดไม่รู้ว่าจะใช้คำว่าอะไรแทนบ่อเกิด อีกบ่อเกิดหนึ่งก็คือสำนักข่าวต่างๆ ที่แปลจากภาษาอังกฤษหรือภาษาต่างประเทศมาเป็นภาษาไทย ก็ออกมาเป็นภาษาประหลาด ๆ เหมือนกัน อีกอย่างหนึ่งภาษาชาวบ้านหรือภาษาเด็ก ๆ Slang นั้น ซึ่งใช้กันด้วยความหมายพิเศษของหมู่คณะ บางทีก็ติดเหมือนกัน อย่างขณะนี้คิดออกคำว่า ‘หล่อ’ นั้น เดี่ยวนี้ก็เข้าใจว่ายังใช้กัน อย่างใช้กับคนสวยที่น่ารักน่าเกรงขามก็ว่าคนนั้นหล่อ เฉพาะผู้ชาย คำว่า หล่อ นี้มาจาก รูปหล่อ รูปหล่อ ก็หมายความว่ารูปร่างหน้าตาเหมือนรูปปั้นรูปหล่อ คงมาจากอย่างนี้ ฝรั่งเศสก็มี เขาว่าผู้ชายคนนี้มีหน้าตาโก้ สวยเหมือน Greek God ก็เหมือนรูปปั้น กลับมาเป็นภาษาไทย ก็ว่าคนนี้รูปหล่อ แล้วก็กลายเป็น หล่อ เฉยๆ คำว่า หล่อ นี้ก็จะติดเข้ามาในภาษา อีกหน่อยก็คงกลายเป็นภาษาที่ใช้ได้ แต่ว่าพูดถึงบัญญัติศัพท์ คำต่าง ๆ ที่มาจากคณะกรรมการ

ประชาชน ก็มาใช้ บางทีก็มาใช้อย่างผิดๆ ถูกๆ ไม่ใช่หน้าที่ของผู้บัญญัติศัพท์ที่จะโกรธ เพราะว่าเป็นผู้ทำ เป็นผู้สร้างขึ้นมามต้องทราบถึงผลสะท้อนที่จะมี ไม่ใช่ว่าบัญญัติศัพท์ขึ้นมาแล้ววางไว้ให้เด็กๆ ใช้ เช่นเดียวกับผู้ที่ทำปิ่นขึ้นมา ทำขึ้นมาแล้ววางไว้ในโรงเรียนให้ยิงกันจนปนปี ให้เล่นกันจนเกิดอันตราย แล้วบอกว่าสร้างปิ่นขึ้นมาต่างหาก ไม่ได้ให้อะมา ยิงกันเล่น ไม่มีความผิดอะไรเลย คนที่ทำปิ่นแล้วนำมาให้เด็กใช้เช่นนี้ย่อมมีความผิดด้วย ส่วนคนที่บัญญัติศัพท์ขึ้นมาให้ผู้ไม่มีความรู้ในด้านวิชาภาษาเอาไปใช้เพราะฟังเข้าที่ดีก็ผิด ขอโทษอาจารย์บุญเหลือที่รู้สึกว่าจะจะลงไปหน่อย แต่ไม่ได้ตั้งใจว่า พูดทั่ว ๆ ไป วันนี้มาก็พูดเต็มที่ ขอมิเสร์ที่จะพูด

ครั้นแล้วได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ ฯพณฯ นายสุกิจ นิมมานเหมินท์แสดงความคิดเห็น ฯพณฯ นายสุกิจ นิมมานเหมินท์กราบบังคมทูลว่า ขอเดชะ ฝ่าละอองธุลีพระบาทปกเกล้าปกกระหม่อม ข้าพระพุทธเจ้าขอพระราชทานพระบรมราชวโรกาสอภิปรายในเรื่องปัญหาภาษาต่อไป ความจริงเรื่องภาษาและการตั้งศัพท์ต่างๆ นี้ ก็ไม่มีโอกาสตั้งศัพท์อย่างอื่น นอกจากศัพท์เดียวซึ่งรับว่าเป็นความผิด เพราะเวลานั้นต้องทำหน้าที่เป็นเลขาธิการกรรมการสภามหาวิทยาลัย จะต้องบันทึกลงไปถึงเรื่องศาสตราจารย์ ท่านผู้หนึ่ง ซึ่งท่านไปเรียนต่างประเทศมาได้ปริญญาทาง

Omithology ครั้นจะไปเขียนว่าท่านผู้นี้สำเร็จวิชานก ก็รู้สึกว่าจะไม่เป็นการเหมาะสม และอาจถูกโจมตีกลับมากบอกว่าบัญญัติศัพท์ไม่เป็น ก็เลยบอกว่าผู้นี้ได้วิชาปักษีวิทยา ก็รู้สึกว่าไม่มีใครคัดค้าน ฉะนั้นถ้าเป็นความผิดก็ยอมรับว่าเป็นความผิด จะเป็นบาปเป็นกรรมอะไรที่ติดตัวมาจนปานนี้เลยไม่ได้ทำอย่างอื่น สิ่งที่รักอยากจะทำก็ไม่ได้ทำ ไปเรียนวิศวกรรมมาก็ต้องไปทำหน้าที่เป็นทูต

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำรัสว่า เรื่องบาปกรรมนี้ขอสนับสนุนอาจารย์สุกิจ เพราะว่าคำนี้เป็นคำเทคนิคโดยแท้ และก็คงไม่มีผู้ที่สำเร็จวิชา Omithology มาหลายคน ไม่ได้เป็นคำที่ใช้แพร่หลาย ก็ไม่เป็นอันตรายต่อส่วนรวม จึงไม่มีบาป

ฯพณฯ นายสุกิจ นิมมานเหมินท์ จึงกราบบังคมทูลต่อไปว่า เป็นพระมหากรุณาธิคุณอย่างล้นเกล้าฯ ข้าพระพุทธเจ้าก็มีจิตใจที่จะอภิปรายต่อไปได้ ปัญหาที่อยากจะอภิปรายนั้นเป็นปัญหาสนับสนุนเกี่ยวกับกระแสพระราชดำรัสเกี่ยวกับการที่อ่านผิดบ้าง ความหมายที่ผิดบ้าง แล้วก็การบัญญัติที่ล้นเกินไปบ้าง เพราะว่าได้เห็นตัวอย่างชนิดนี้ขณะนี้ในปัจจุบันนี้ในประเทศอินเดีย รัฐบาลอินเดียเมื่อแยกจากรัฐบาลฝ่ายปากีสถานออกไป เพื่อแสดงความรักชาติ แสดงความเป็นชาติของตนก็ได้ประกาศว่าจะใช้ภาษาฮินดีเป็นภาษาราชการในเวลา ๕ ปี ส่วนทางด้านปากีสถานก็ใช้

ภาษาฮูรดู ซึ่งอินดีกับฮูรดูนั้นแต่เดิมก็ไม่แตกต่างกันนัก เนื่องจากที่ว่าอันหนึ่งใช้ตัวอักษรอาหรับเขียน อันหนึ่งใช้อักษรเทวนาครีเขียน แต่เมื่อรัฐบาลอินเดียได้ประกาศว่าจะเอาภาษาอินดีเป็นหลักภาษาราชการ ก็ตั้งกรรมการพิจารณาบัญญัติศัพท์ขึ้น เมื่อบัญญัติไปแล้วกรรมการบัญญัติไปได้ดูเหมือน ๕,๐๐๐ กว่าคำ แล้วโยนผลงไปให้ฝ่ายราษฎร มหาวิทยาลัย และวิทยุกระจายเสียงใช้ เอา ๕,๐๐๐ คำใหม่ ๆ ซึ่งมนุษย์ไม่เคยได้ยินมาก่อนเป็นภาษาสันสกฤต พออ่านข่าวเสร็จไปแล้ว คนฟังว่าอ่านภาษาอะไรกันฟังไม่ออก พวกทางรัฐได้ก็อยากจะใช้ภาษาทมิฬบอกฟังไม่รู้เรื่อง อยากให้ใช้เป็นภาษาอังกฤษ ฝ่ายรัฐอีกด้านทางปัญจาบบอกภาษานี้ใช้ไม่ได้ ฟังไม่รู้เรื่อง ตกลงมีรัฐกลางๆ แถวพิหารหรือเบงกอลได้ใช้กันบ้าง ก็เลยเป็นปัญหา ศัพท์ที่บัญญัติใหม่มันแปลกไป เพราะถือว่ากรรมการบัญญัติล้นเกินไปก็เป็นได้ เพราะไม่ว่าอะไรบัญญัติเสียหมด จนแม้แต่คำที่เป็นเทคนิคก็จะบัญญัติต่อไป ตัวอย่างที่เห็นง่าย ๆ ดูต้นดอกไม้ฝรั่ง Magnolia ที่เรียกชื่อวิทยาการว่า Magnolia Grandiflora ยังบัญญัติว่า จัมปกะมหาบุษปะ ไม่มีใครรู้อ่านวิทยุ แยกเองก็ฟังไม่ออก คนที่บันทึกคือเนรุห์ บ่นว่าภาษาวิทยุฟังไม่ออก ขอให้ไปเปลี่ยนเสีย รัฐมนตรีที่ควบคุมกระจายเสียงเป็นคนที่เข้มแข็ง ก็บอกหรือนายกฟังไม่เข้าใจ ก็ช่างนายก ภาษาต้องเป็นภาษา ก็ขึ้นใช้อยู่เช่นนี้ เวลาจะ

ของบประมาณ สภาผู้แทนราษฎรบอกว่าภาษาวิทยุฟังไม่เข้าใจแน่ขอให้แก้ไขเสียใหม่ รัฐมนตรีกลัวจะไม่ได้งบประมาณก็ต้องแก้ไข ครั้นแก้ไขเสร็จแล้วคนกลับบอกว่าเอาภาษาอะไรมาพูดวิทยุ มันไม่ใช่ภาษาอินดีเสียแล้ว เป็นภาษาอูรดูนี่นา จะไปตามปากีสถานละซี อินเดียไม่ยอมตามปากีสถานก็เลยไม่แน่ใจว่าจะเอาอย่างไรดี ครั้งหนึ่งก็จะเอาภาษาอังกฤษทับศัพท์อย่างเดิม ฟังวิทยุอินเดียก็บอก “เฮ ออลอินเดียราดิโอ แฮะ” พอเดี๋ยวนี้แก้สันสกฤตก็ว่า “เฮ อากาสวนี แฮะ” อากาสวนีคือเสียงจากอากาศ ฟังๆ ดูก็พอไปได้ แต่ก็แก้ไขกันไปแก้ไขกันมา ไม่ทราบว่าจะใครจะชนะกันแน่ ฝ่ายการเมืองจะชนะเรื่องเกี่ยวกับภาษา หรือฝ่ายบุคคลภายนอกจะชนะ ในสภาผู้แทนราษฎรเขาเปิดให้ชักใช้รัฐบาลได้เป็นภาษาอินดี แต่บางที่รัฐมนตรีก็พูดภาษาอินดีไม่ได้ พูดภาษาอินดูสตานีบ้าง อะไรบ้างก็ว่าไป พอผู้แทนราษฎรฟังไม่ออกก็บอกว่า ท่านเรียนอินดีกับข้าพเจ้ามันคนละครุคนละสำนัก เรื่องมันก็ยุ่งเช่นนี้

การอ่านที่ผิดก็เป็นปัญหาอีกอย่างที่เกิดขึ้นมา เพราะเป็นเรื่องของภาษา บ้านเราเดี๋ยวนี้ก็มีอยู่แล้ว ตัว ร ไม่มีใครค่อยพูดถูก พูดแต่ตัว ล ไม่รู้ ว่า ไม่รู้ แยกตรงข้าม รวลิ้นเสียจนนับจิงหะไม่ทัน ไม่รู้ frequency เท่าไร แต่สงสัยไปคันดูตำราแยกเขามีอย่างไร ไปเปิดดูศิลาจารึกของพระเจ้าอโศกที่เขียนเป็นอักษรพราหมี แล้วมาเขียนเป็น

อักษรปัจจุบันนี้ก็ไม่ปรากฏว่ามีตัว ร เลย แม้คำว่า ราช ก็เขียน ลาช แต่มาตอนหลังพอลกลับมาเขียนเป็นภาษาใหม่ ในปัจจุบันนี้เขาก็ใช้เป็น ราช ราชน ว่ากันไปต่าง ๆ ตัว ร ก็เกิดมีขึ้น จนกระทั่งบัดนี้ ถ้าไปดูภาษาทมิฬ ตัว ร ตัว ล เหมือนกันหมด วรรณ ก นี่อักษรตัวเดียวกันทั้งนั้น อ่าน เอาแล้วแต่ตามใจชอบ แต่ถ้าคนที่ระวังรักษาอยู่ก็คงรักษา ไว้ต่อไปได้ แม้สันสกฤตเองบางที่ตัว ร กับตัว ล ก็ใช้กลับ กันไปกลับกันมา เช่นเราได้ยินคำว่า โรหิต สันสกฤตก็ว่า โรหิต ปลาโรหิต ก็ปลาตะเพียนหางแดง กุรมโรหิต ก็เต่ากะ ปลา หรืออะไรทำนองนี้ เป็นเรื่องของโลหิตแล้วก็ยอมสับสน ด้วย ก็หมายความว่าเลือด แต่มาตอนหลังก็ใช้ทั้ง โรหิต และ โลหิต แต่ที่จะว่า ร ล ของเขาดังกันหรือไม่ ก็เป็นการที่ develop มา แต่เขา develop มาทางตัว ร เสีย ล หายไปมี ตัว ร เพิ่มขึ้นมา แต่ของเรานั้นไม่รู้ว่าจะเป็นวิวัฒนาการหรือ วิวัฒนาการหรือปรีวิวัฒนาการ ตัว ร หายไปเหลือแต่ตัว ล อยู่ จะเป็นกระดิกไปทางแขกหรือหันมาทางจีน ถ้าต้องการ จะให้เป็นไทยอยู่ ก็คงรักษาไว้ครั้งต่อครั้ง ส่วนที่ว่าความ หมายถึงผิดก็ผิดแผกแตกต่างเดิมไป อย่างไปคุยกับแขก อย่างคำว่า สารพัตร^๑ ของเรา พวกสารพัตรช่าง สารพัตร ทุกสิ่งทุกอย่าง แขกเขาไม่ว่าทุกสิ่งทุกอย่าง เขาว่าทุกหนทุก

^๑ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ เขียน สารพัต

แห่ง อย่างไหนจะถูก มานั่งคิดดูรู้สึกว่าจะมองดูคนละ
 เหลี่ยม เช่นเวลาชมโฉม มองดูข้างบน มองดูข้างล่าง มอง
 ดูข้าง ๆ มองดู ๆ แล้วก็บอกว่า สารพัดสวย อีกคนไม่รู้
 บอกว่า ผมก็สวย ตาก็สวย ฟันก็สวย จมูกก็สวย กลายเป็น
 ทุกสิ่งทุกอย่างสวยงามหมด ความจริงมันก็ สารพัด อยู่
 นั้นแหละ ก็เป็นปัญหาว่าความหมายก็เปลี่ยนแปลงไป
 อย่างคำภาษาไทย เราว่า ‘พยายาม’ จะให้สำเร็จก็ต้อง
 พยายามอีกที แยก ‘วพยายาม’ ว่า exercise เขียนซ้ำๆ ซากๆ
 กับทำอย่างเก่าอยู่นั้น เขียนลายมือ ก ข ค ก ข ค
 อยู่ นั่น คือซ้ำๆ ซากๆ ทำซ้ำซาก เราก็ว่า พยายาม ถ้าไม่
 พยายามก็คงไม่ยากเขียน มันก็เหมือนกัน อย่างสหายเอ๋ย
 อย่างเอกอัครราชทูตอินเดียคนก่อน ที่ชื่อสเฮีย ถามว่า
 ‘สหาย’ แปลว่าเพื่อนใช่ไหม เขาบอกว่า ไม่ใช่ แปลว่า
 อะไรล่ะ เขาว่า ช่วยเหลือ ก็ผู้ที่ช่วยเหลือกันละเป็น สเฮีย
 ก็แน่ละถ้าไม่ช่วยเหลือก็ไม่ใช่สหายนะซี เป็นการแปลกกลับ
 ไปกลับมารูปีนี้ เมื่อเป็นเด็กเล็กๆ ไปไหน ก็ว่า ไปทำงาน
 ไม่บอก ไปที่ทำงาน ไปออฟฟิศ ต่อมาเป็น ที่ทำงาน ภาษา
 ไทยเราเรียกอย่างนั้น ไม่ว่าจะไปเหนือ ไปใต้ ไปตะวันออก
 บอกไปที่ทำงานคนก็รู้หมด ก็ไม่เป็นไร หรือจะไปบอกว่า
 ที่เอ็ดเวิร์ด ก็พอไปได้ เวลานี้ในอินเดียกำลังวุ่น พวกฮูรดู
 ก็ว่า ดึกดำ แปลว่า ที่ทำงาน พวกเขกเขาว่า การขาลัย
 ถามใครไม่มีใครรู้ แต่สำนักงานรัฐบาลว่า การขาลัย แปลว่า

ที่ทำงาน แต่ถ้าเราไม่นำเอาภาษาอื่นมาใช้บ้างในบางกรณี ก็อาจลำบาก สมัยรัชกาลที่ ๕ ไปไหน ไปสเตรชัง ไปดีสาย ไปตะแลปแกป คงจะรำคาญหูขึ้นมา ก็เกิดมีคำ ไปสถานี แรก ๆ พูดว่าไปสถานีก็คงจะเป็นเหมือนกัน แต่เดี๋ยวนี้ขึ้นไปแล้ว เดียวนี้ถามไปไหน ไปสถานีหัวลำโพงไม่เป็น ถ้าว่าไปสเตรชังละเป็นแน่ คำ 'น้ำประปา' ที่แรกว่า น้ำประปา พวกบ้านนอกไม่รู้ คนสมัยก่อนไปบอกคนเชียงใหม่ไปบอกเขาว่า กินน้ำประปา เขาถามว่า น้ำอะไร น้ำมะพร้าวหรือพอไปเมือง Benares ไปพบศาสตราจารย์คนหนึ่งถามว่า ที่เมืองไทย Water supply ใช้คำว่าอะไร บอกว่าน้ำประปา แกบออก ประปา? very good ประปา แปลว่า drinking fountain เป็นคำสันสกฤต ๒,๐๐๐ กว่าปีมาแล้ว ไทยยังเอามาใช้ได้ เขาว่าเป็นของดี 'โทรเลข' 'โทรศัพท์' เขาก็ว่าดีทั้งนั้น เดียวนี้แขกก็มี ที.วี. ขึ้นมา เรียกว่า โทรดาเซน คือ 'โทรทัศน์'

ต่อไปนี่คือเรื่องการแปล ใช้ว่า แปล บางทีจะมากไปอย่างที่เราเรียนไว้ว่า Magnolia Grandiflora นั้น แปลว่า จัม-ปะกะมหาบุษปะ เรื่องนี้ขอเล่าเมื่อคราวพบเจ้าฟ้าสิหนุ ไม่ใช่เรื่องเขาพระวิหาร คือถามขึ้นมาว่าท่านชอบดอกไม้อะไร ผมก็ตอบออกไปว่าชอบดอกไม้สดและกล่าวดำเนินไปว่า ดอกไม้สดขาวบริสุทธิ์และหอมมาก เลยถามว่าดอกไม้อะไรล่ะ ทูลตอบไปว่า เรียบเขียวเดียว-ราชาวดี รู้สึกยิ้มแ้มแจ่มใส

ผิดปรกติ เพราะพระอัยกาธิราชนักรบองค์นั้นเดิมทรงพระนามว่านักรบคราชาวดี แห่เข้าที่จุดก็เลยอ้อมแอ้มแจ่มใส การพูดจាក็นก็คล้ายความตึงเครียด แต่ถ้าไปพูดว่า Buddleia alba ก็คงจะไม่มีใครเข้าใจว่าอะไร นักรบคัสสิห์ก็คงจะไม่อ้อม เรื่องการเปลี่ยนนี้มันก็สำคัญเหมือนกัน ถ้าใช้ศัพท์มากไปบางทีก็ไม่เข้าใจ อย่างเวลานี้ในอินเดียผมก็อุตส่าห์เรียนอักษรเทวนาครี อ่านหน้าร้าน ป้ายฝรั่งว่าอย่างไร แหกอ่านอย่างไร ต้องหัดอ่านอย่างนั้น อย่างคำว่า Panjab Bank Limited อ่านเทวนาครีก็ว่า Panjab Bank Limited เหมือนกัน ตกลงอ่านไปก็เท่านั้น ทั้งนี้เพราะว่าอยากจะใช้ภาษาอังกฤษ เอาภาษาอื่นเข้ามาใช้ก็กลัวคนจะไม่รู้เรื่อง ตกลงที่รัฐบาลบอกว่า จะใช้ภาษาฮินดีภายในเวลา ๕ ปีนั้น เห็นจะต้องต่อไปอีก ๕ ปี แต่ว่าถึง ๕ ปีแล้วไม่ทราบว่าจะสำเร็จหรือไม่สำเร็จ แต่การที่นำเอาภาษาสันสกฤตและภาษาขุยังยกเข้ามานี้ ด้านของเราก็ยังมีเปรียบอยู่นิดหน่อย คือเราเอาเข้ามาที่ละอัน ๆ เหมือนเด็กหัดไม้ที่ละท่อน ๆ ก็พอหัดได้ แต่แขกเขาโชนปึงเข้าไป ๕,๐๐๐ กว่าคำ เลยไม่มีใครใช้เลย เพราะฉะนั้นคิดว่าถ้าหากเราจะบัญญัติศัพท์ใช้ในประเทศไทย อย่าปล่อยออกมามากเกินไปแล้วล่อยกระทง นานๆ ปล่อยออกมาสักคำหนึ่ง เช่นคำว่า ‘เผยแพร่’ แต่แรกเราก็ ‘เผยแผ่’ สภาเผยแผ่พาณิชย์ พอ เผยแพร่ ออกมาคำหนึ่ง ใครๆ ก็ใช้เผยแพร่กัน จนเดี๋ยวนี้ใครใช้ เผยแผ่ ก็เหมือนกับ

ไม่รู้ภาษาไทย ดั้งนี้เป็นต้น ถ้าหากว่ามีวิธีใดถ้าเราไม่ใช้ภาษาใหม่ ๆ ได้มากเกินไปก็พอจะทนได้หรือพอกลืนไปได้ แต่ถ้าเข้ามามากเกินไป เช่น ลัทธิกาล หรืออะไรต่าง ๆ อาเวค หรืออะไร พระก็ไม่เชิง คฤหัสถ์ก็ไม่ใช่ จะเป็นปัญหาที่ลำบากมาก

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำรัสว่า ต้องขอใบอาจารย์สุกิจ รู้สึกว่าท่านเก่งมาก ชำนาญภาษา แยกกว่าแยกอีก แล้วรู้สึกว่าท่านได้มาทุกอย่างนอกจากอย่างหนึ่ง พักหน้าอย่างนี้ไม่เป็น ตามธรรมดาแยกเขาพักหน้าทางหนึ่งแต่ท่านพักอีกทางหนึ่ง

พณฯ นายสุกิจ กราบบังคมทูลตอบว่า ข้าพระพุทธ-เจ้าเกรงว่ามาถึงประเทศไทยคนจะเข้าใจผิดก็เลยไม่กล้า

มีพระราชดำรัสต่อไปว่า มีเรื่องทำให้เกิดถึง ที่บอกว่า Panjab Bank นั้นนะ ภาษาไทยก็เขียนเหมือนกันและมีแปลกๆ ตรงข้ามที่ สะพานแคบ เมื่อหลายปีมาแล้วทางไปหัวหินเขาเขียนว่า สะพานแคบ เดียวนี้กว้างหมดแล้ว แต่ก่อนนี้แคบจริงๆ แล้วเขียนเป็นภาษาฝรั่งว่า Span Kaep หวังจะให้ฝรั่งเข้าใจว่า สะพานแคบ เป็นภาษาไทย แต่เขียนตัวหนังสือฝรั่ง ตกลงเมืองไทยเราไม่เหมือนเมืองแขก ไม่เหมือนเมืองที่ใกล้เคียง อย่างที่บอกตะกี้เห็นว่าเมืองไทยเราโชคดี มีภาษาของเรา มีภาษาที่เราใช้ได้ ไม่จำเป็นที่จะไปทำลายเสีย แต่ของแขก ของประเทศใกล้เคียงนี้ เขาต้อง

ทำลายภาษาเดิมที่เขาพูดอยู่เพราะว่ารักชาติ เราขอรักชาติ
ขออย่าทำลายภาษาที่มีอยู่ แขนั้นเขาอยู่ได้อังกฤษมานาน
ก็ต้องใช้ภาษาแบบอังกฤษมาตลอดเวลา แล้วก็อยู่คละกับ
ปากีสถาน เขาก็อยากแยก เรื่องรักชาติอื่นแล้วไม่ยอมตาม
จะว่า ตามกัน ก็จะเป็นศัพท์หนังสือพิมพ์ไปหน่อย ไม่ยอม
ตามกันปากีสถาน ปากีสถานก็ไม่ยอมตามกันอินเดีย เลย
ทะเลาะกันใหญ่ เป็นเรื่องที่จะต้องแสดงศักดิ์แสนยานุภาพ
ว่าตัวมีภาษาของตัวเอง จนกระทั่งไม่รู้เรื่อง ก็ไม่รู้เรื่องนั้นไม่
สำคัญเท่าความรักชาติ ขออย่างหนึ่ง การบัญญัติศัพท์ก็ตาม
การใช้ศัพท์ก็ตาม กิจการใดๆ ก็ตาม ต้องมีเหตุผลอยู่เสมอ
ที่จะทำลงไป อย่าให้เหตุผลนั้นเขวไปเป็นเหตุผลทางการเมือง
เหตุผลทางรักชาติเกินควร หรือเป็นความรู้สึกรัก
ตัวเองเกินไป จะแสดงว่าตัวรู้หรือตัวเก่งเกินไป เพราะว่า
ไม่ใช่เหตุผล ไม่ใช่หลักที่ถูก หลักของภาษาคืออย่าง
ที่บอกไว้แล้วในตอนต้นว่าเป็นประโยชน์เพื่อให้คนเข้าใจซึ่งกัน
และกัน ภาษามีไว้สำหรับแสดงความคิด คนเรามีสมองที่
จะคิด คราวนี้ถ้าคิดอยู่คนเดียวก็เหงา อยากให้คนอื่นคิดบ้าง
หรืออยากทราบความคิดของผู้อื่น ก็ต้องใช้ภาษาเป็นสื่อ
อย่างไรก็ต้องใช้ภาษา ถ้าไม่ใช้ภาษาคนก็ภาษามือ ภาษาลิง
ภาษานก ก็ต้องเป็นภาษาอยู่ดี แต่คนเราเป็นสัตว์ที่ประเสริฐ
ที่มีภาษาพูดกันได้รู้เรื่อง ถ้าจะทำลายภาษาที่พูดกันได้รู้เรื่อง
เช่นนี้ก็กลายเป็นลิง เพราะเราถือว่าลิงเขาดำด้อยกว่ามนุษย์

ความมุ่งหมายของภาษาคือแสดงความคิดต่อกัน ถ้าเราจะมาบอกว่านี่คือ ถ้วย (ทรงชี่ถ้วยแก้ว) คนอื่นมาแย้งว่าไม่ใช่ถ้วย อ้ายนี้ แก้ว ต่างหาก ก็ได้เหมือนกัน ขอให้ตกลงกันก็แล้วกัน คือคำต้องมีความหมายชัดเจน ต้องตกลงกัน แต่เมื่อคนไทยเรามีตั้ง ๒๕-๒๖ ล้านคนก็ต้องตกลงกันทั้งหมดว่า คำนั้นแปลว่าอะไร แต่เมื่อคนบัญญัติศัพท์คำที่พูดยากหรือเข้าใจยากก็อาจจะบิดความหมายไปได้ ต่อไปอีก ๕๐ ปี ๑๐๐ ปีก็จะไม่ทราบว่าคำมาจากอะไร

พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนคราธิปพงศ์ประพันธ์ กราบบังคมทูลว่าพระราชอาญาไม่พ้นเกล้าฯ ยังมีคำที่ควร จะกราบบังคมทูลอีกคำหนึ่ง คือคำว่า ‘มาตรการ’ ข้าพระพุทธเจ้าได้นำออกใช้เป็นชั้น ๆ อย่างที่ว่า ทั้งนี้เพราะว่าแต่ก่อนใช้ว่า ‘วิธีการ’ แต่วิธีการเดี๋ยวนี้เขาว่า method วิธีก็ mode ที่จริงถ้าไม่ถือว่าเป็นวิชาการอะไร จะใช้ว่า วิธีการ ก็คิดด้วยเกล้าฯ ว่าพอจะไปได้ ส่วนที่อาจารย์สุกิจว่าคำสารพัดร เป็นความผิดของปทานุกรม ซึ่งพจนานุกรมควร จะแก้ แต่เขียนเป็น สารพัดร แต่เดิมไม่ได้เขียนอย่างนั้น เขียนตัว ด สะกด เป็น สารพัด ถ้าดูกรวินิพนธ์เก่าๆ เขาเขียน สารพัด ศ สะกด แต่ปทานุกรมไปเขียนเป็น สารพัดร เข้า แยกจึงว่าทุกหนทุกแห่งไป

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำรัสถาม หม่อมราชวงศ์สุนนชาติ สวัสดิกุลว่า ทางชุมนุมภาษาไทย ยังมีปัญหาอะไรในเรื่องนี้บ้างหรือไม่ หม่อมราชวงศ์สุนนชาติ สวัสดิกุลกราบบังคมทูลว่ายังมี แล้วกล่าวว่าขอกราบทูล เชิญเสด็จในกรมทรงอธิบายเรื่องวิธีที่จะบัญญัติศัพท์ เพราะต่อไปเมื่อจะรับรองศัพท์หรือคำต่าง ๆ ที่แปลมาจากภาษาต่างประเทศตามพระราชดำริแล้ว ชุมชนภาษาไทยจะได้ใช้เป็นหลักพิจารณาคำต่าง ๆ เพื่อชักชวนให้สมาชิกและประชาชน ใช้ตาม จึงขอกราบทูลถามว่าวิธีบัญญัติศัพท์ที่ทรงกระทำนั้น ทรงมีแนวทางอย่างไร

พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนคราธิปพงศ์ประพันธ์ ทรงอธิบายถึงวิธีบัญญัติศัพท์ต่อไปว่า การบัญญัติศัพท์นั้น จะใช้วิธีบังคับไม่ได้ เพราะว่าภาษามีชีวิตชีวาของเขาเอง ซึ่งทางหลักภาษาศาสตร์ฝรั่งเรียกว่า genius of the language ‘อัจฉริยลักษณ์ของภาษา’ แต่ละภาษาก็มีอัจฉริยลักษณ์ของตน ๆ คำว่า อัจฉริยลักษณ์ มีเสียงไม่เพราะเลย คำนี้ไม่ใช่ของข้าพระพุทธเจ้า เขาใช้กันมา เรียกตามที่เขาใช้กันมา ฉะนั้นผู้ที่คิดศัพท์ขึ้นหรือตั้งศัพท์ขึ้นจะต้องตั้งให้เหมาะสมแก่ที่ genius of the language จะรับรอง เพราะฉะนั้นบางทีก็ไม่รับเอา ข้าพระพุทธเจ้าจะให้ตัวอย่าง เช่นคำว่า culture ที่แรกไปคิดทางสันสกฤตออกมาว่า พฤทธิธรรม ก็ไม่มีใครตาม เพราะว่าเสียงไม่เข้าจังหวะกับภาษาไทย เพราะฉะนั้น

genius of the language ก็ไม่รับ วันหนึ่งข้าพระพุทธเจ้า
เขียนว่า 'วัฒนธรรม' ออกมา จังหวะเหมาะสมกับคำใน
ภาษาไทย เพราะฉะนั้นก็เลยรับกัน การบัญญัติศัพท์นั้น
เราจะต้องนึกถึงศัพท์ภาษาฝรั่งที่เราจะแปลออกมานั้น เรา
จะต้องดูความหมายว่าหมายความว่าอย่างไร ตามธาตุของ
ศัพท์และข้อสำคัญที่สุดคือความหมายนิยมใช้ว่าเวลานี้เขา
นิยมใช้อย่างไร บางทีก็ห่างไกลกับความหมายเดิม และทาง
ที่ดีที่สุดผู้ที่ใช้ศัพท์นั้นควรจะต้องคิดขึ้นมาก่อน อย่างเช่น
เวลานี้ราชบัณฑิตยสถานกำลังบัญญัติศัพท์แพทย์ นี่ก็ขอให้
แพทย์คือหมอช่วยคิดขึ้นมาทางคณะแพทย์แล้วราชบัณฑิตย-
สถานก็มาตรวจในเชิงภาษา ก็ช่วยกัน เช่นว่าคำนี้ความ
หมายนิยมใช้ในภาษาฝรั่งว่าอย่างนั้นใช่ไหม แล้วก็เปิดดู
พจนานุกรมแพทย์แล้วก็คิดหาศัพท์ไทย ในการคิดนั้นเราก็
คิดหาคำไทยก่อน ถ้าหาได้เราก็รับเอา ต่อเมื่อหาไม่ได้จึง
จะหันเข้าไปหาบาลีสันสกฤต ในการที่หันเข้าไปหาบาลีและ
สันสกฤตนั้น ถ้าหากเราจะใช้ทับศัพท์ภาษาอังกฤษมันไม่
เข้าจังหวะกับภาษาไทย และอีกประการหนึ่งถ้าเป็นบาลีและ
สันสกฤตแล้วพระท่านก็เข้าใจ แล้วคนที่ใช้ตามก็เคยชิน
ก็ใช้กันได้ ทั้งนี้จะไปโทษบัญญัติกรณักก็ได้ เช่น คำว่า
'ประสพการณ์'^๑ นี่ผิดฮึดที่ดัดที่เดียวที่ทางกระทรวงศึกษา

^๑ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ เขียน ประสพการณ์

บัญญัติ แต่ก็ใช้กันไปเกือบจะติด ใช้กันไปยังงั้นเองนะ เพราะว่าถ้าเปลือออกมาแล้วไม่ใช่ experience เลย ครั้นจะทับศัพท์ experience มันก็ไม่เหมาะ ไม่ใช่ภาษาไทย ก็จะต้องคิดกันต่อไป ข้าพระพุทธเจ้าก็ไปคิดมานานเหมือนกันมานึกว่าคำ experience นี้ถ้าหากจะใช้ควรจะใช้ว่า 'ผ่านพบ' ผ่านพบ เป็นคำไทย แต่ว่าตามทางจิตวิทยาถ้าจะแปลตามทฤษฎีของหม่อมหลวงด้อยในหนังสือจิตวิทยา ก็นึกกว่ายากที่จะไม่หันเข้ามาหาบาลีและสันสกฤต เช่นใช้ว่า 'อนุภพ' อนุภพ เดี่ยวนี้ก็ไม่มีใครใช้ แต่ว่า 'การผ่านพบ' ก็น่าจะดีกว่า ประสพการณ์ ประสพการณ์ ที่ว่าไม่ถูกนั้นเพราะว่า 'ประสพ' เป็นคำบาลี แปลว่าการเกิดผล ดูในพจนานุกรม แปลว่าดอกไม้ ลูกไม้ คือสิ่งที่เกิดขึ้น แล้ว 'การณ' ก็แปลว่าเหตุ รวมแล้วเหตุที่เกิดขึ้น มันไม่ใช่ experience แต่ต่อมาก็ว่าไม่ใช่ดอก 'ประสบ' เป็นคำเขมร มีคนเขียนว่า 'ประสบการณ์' สะกดด้วยตัว บ ถ้าเขียน ประสบการณ์ โดยเอา ประสบ กับ การณ มารวมกันเข้าแล้วยิ่งผิดหลักภาษาไทย ประสบ มันก็พบเท่านั้น ที่ว่า ผ่านพบ นะ หมายความว่าพบสิ่งหนึ่งแล้วมันต้องเข้าไปในจิตในใจ เป็นผ่านพบก็เป็นความรู้ หรือ concept ซึ่งมีผู้แปลว่า ปฏิญาณ เพราะฉะนั้นศัพท์เทคนิค experience ทางจิตวิทยานั้นก็ยากที่จะหลีกเลี่ยง แต่เราควรจะมีอีกคำหนึ่ง แต่คิดด้วยเกล้าฯ ว่าคำว่า ผ่านพบ นี่บางทีก็พอจะผ่านไปได้ แต่ว่าอาจจะใช้

ไม่ได้เพราะนักจิตวิทยาเขาไม่เห็นด้วย เพราะฉะนั้นในการคิดศัพท์ เช่นจะหาคำมาใช้แทน ประสบการณ์ ซึ่งเดี๋ยวนี้ให้เลขาฯร่างมาเขาก็ใช้ ข้าพระพุทธเจ้าเกรงใจบางที่เซ็นหนังสือไป บางคนก็คิดกันว่าข้าพระพุทธเจ้าเห็นด้วย แต่อันที่จริงไม่เห็นด้วยเลย

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำรัสว่า ก็หลักต่างๆ ที่ในกรมได้บรรยายนี้ ก็รู้สึกว่าคุณต้อง คือว่าต้องนึกถึง genius ของภาษา แต่ว่าต้องขออย่าเกี่ยวข้องกับ genius ของภาษานี้ว่า วิธีพูดของคนไทย เราเป็นคนไทย กับวิธีพูดของฝรั่ง เช่นอังกฤษเขาเป็นคนอังกฤษ หน้าตาเขาก็ไม่เหมือนกับเรา รูปร่างก็ไม่เหมือนกับเรา วิธีพูดเสียงเขาก็ไม่เหมือนเรา สมองวิธีคิดของเขาก็ไม่เหมือนของเราแน่นอน เราเห็นสิ่งใดอย่างหนึ่ง เขาเห็นอีกอย่าง เห็นได้ในศิลปะ ศิลปะเขียนรูปหรือศิลปะดนตรีก็ตามต่างกัน นี่เป็นสิ่งสำคัญ วิธีพูดก็ต่างกัน แล้วก็ expression ศัพท์ของเขาก็ต่างกับของเรา แต่โดยมากเดี๋ยวนี้ที่อันตรายที่สุดจากการแปลในข่าวอย่างหนึ่ง การแปลในการบันเทิงโดยเฉพาะภาพยนตร์ นั้นผิดกันมาก ผิดเรื่อย เพราะว่าเอาภาษาที่เขาพูดมาแล้วมาแปลคำนั้นตามที่นึกว่าตรง จนกระทั่งความหมายไม่เหมือนกันอย่างนี้ เป็นสิ่งที่อันตราย ต้องระวังเรื่อง genius of the language ตามวิธีคิดของคนเราเป็นอย่างไร ส่วนการจะบัญญัติศัพท์นั้น ขอให้ระวังอย่างเดียวขออย่าให้เกิน คือ

ว่าอย่าทำเกินความจำเป็น เพราะว่าบางทีชอบทำบัญญัติศัพท์ เพื่อบัญญัติศัพท์ เพราะว่าถ้าไม่ได้บัญญัติศัพท์แล้วกลุ้มใจ เป็นอย่างนั้น และสำหรับในด้านวิชาการก็เห็นควรว่าควร จะมีการบัญญัติศัพท์ แต่ขอให้อยู่ในขอบเขตของวิชาการ ถ้าออกมาถึงประชาชนแล้วก็มีการเปลี่ยนแปลงของภาษา ประชาชนอาจชอบคำแปลก ๆ เพราะว่าสนุกดี จนกระทั่ง มาใช้ในทางที่ผิดก็เกิดความเสียหายได้ บัดนี้ท่านทั้งหลาย ก็ได้ออกความคิดเห็นแล้ว น่าจะให้คนที่อยู่ข้างล่างนั้นออก ความคิดบ้าง ถ้ามีผู้ใดมีความคิดจะแสดงก็อยากจะเชิญมา อ้าว คุณคึกฤทธิ์ คุณคึกฤทธิ์อยู่ที่ไหนก็อยากจะพูด อยู่ข้าง ล่างนั้นคงกลุ้มใจแน่นอน ขอให้ขึ้นมาพูด

หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมชกราบบังคมทูลว่า ขอเดชะ ฝ่าละอองธุลีพระบาทปกเกล้าปกกระหม่อม ตามที่ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ มีพระราชดำรัสแจ้งข้อมูลเกี่ยวกับภาษาไทยเป็นอเนกประการ ข้าพระพุทธเจ้าขอรับพระราช- กระแสใส่เกล้าฯ เพื่อนำไปกระสวนแล้วก็จะเรียบเรียงไว้ระดับ สติปัญญาต่อไป

มีพระราชดำรัสว่า ขอคำแปล

หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมชกราบบังคมทูล ต่อไปว่า ถ้อยคำภาษาไทยหลายคำที่ข้าพระพุทธเจ้าได้ กราบบังคมทูลมานั้น กระทรวงศึกษาธิการของใต้ฝ่าละออง ธุลีพระบาทเป็นผู้บัญญัติขึ้น ข้าพระพุทธเจ้าไม่ทราบเกล้าฯ

ในความหมายในคำนั้นเลย แต่ได้กราบบังคมทูลมาเพื่อให้ทอดพระเนตรเห็นและให้ที่ประชุมนี้เห็นว่า ภาษานั้นในบางกรณีก็ไม่สามารถจะทำให้เกิดความเข้าใจใด ๆ ทั้งฝ่ายผู้พูดและผู้ได้ยิน นี่ก็เป็นการใช้ภาษาของกระทรวงศึกษาธิการโดยเฉพาะ ข้าพระพุทธเจ้าไม่ทราบเกล้าฯ จริง ๆ ว่าศัพท์เหล่านี้แปลว่าอะไร ชั่วแต่ว่ามันเข้าที่ดีก็กราบบังคมทูลไปตามเรื่อง ที่มีพระราชดำรัสว่าข้าพระพุทธเจ้าอยากจะได้แสดงความคิดเห็นนั้นเป็นความจริงที่สุด เพราะเหตุว่านอกจากข้าพระพุทธเจ้าเป็นคนที่ชอบพูดภาษาไทยแล้ว ในฐานะที่ข้าพระพุทธเจ้าเป็นนักเขียนหนังสือและเป็นคนหนังสือพิมพ์ก็ย่อมมีภาษาไทยเป็นเครื่องมือทำมาหากินอีกอย่างหนึ่งด้วย และถ้าหากว่าเครื่องมือทำมาหากินของข้าพระพุทธเจ้านั้นวิบัติไป เสียหายไป ขำรดทรดโทรมไป อาชีพของข้าพระพุทธเจ้าก็ต้องร่วงโรย จนในที่สุดก็ต้องอดอยากทำมาหากินไม่ได้ นับว่าเป็นเคราะห์กรรมส่วนตัวซึ่งน่าวิตกเป็นอย่างยิ่ง ในที่นี้ก็อยากจะขอพระราชทานกราบบังคมทูลถึงเหตุต่าง ๆ ซึ่งเป็นความคิดเห็นของข้าพระพุทธเจ้าเองเกี่ยวกับความวิบัติในภาษาไทย คือว่าเหตุที่ทำให้เกิดความวิบัติ และผู้ที่ทำให้เกิดความวิบัติในภาษาไทยนั้น ในชั้นแรกเห็นจะเกี่ยวกับการใช้ภาษาซึ่งเปลี่ยนแปลงไปเล็กลง น้อยๆ และเมื่อยอมนกันแล้วก็เปลี่ยนแปลงต่อไปอีกในลักษณะที่ลูกกลมต่อไปจนกระทั่งฟังไม่ได้ศัพท์ อย่างที่ได้มีพระราช

ดำรัสว่าคำว่า 'ฉัน' นั้น ถ้าใช้ว่า 'ฉัน' ก็พอจะอนุโลมกันได้ก็ถูกต้องที่สุด แต่ที่นี้พอถึงคำว่า 'ดิฉัน' ได้เปลี่ยนไปเป็น 'เดียน' บ้าง 'อะฉัน' บ้าง อย่างนี้ก็น่าจะบันยะ-บันยังกันไว้บ้าง ไม่น่าจะปล่อยปละละเลยไป เราเห็นว่าจะยอมกันไม่ได้ ถ้าว่าเป็น 'ดิฉัน' หรือ 'อีฉัน' ก็เห็นจะพอฟัง แต่ว่าถ้าถึง 'อะฉัน' 'เดียน' ก็น่าวิตกอยู่ และการที่ลูกกลมเช่นนี้ไม่ใช่อยู่ในเฉพาะคนที่เป็นหนุ่มสาวหรือคนที่หย่อนการศึกษา สมเด็จพระราชาคณะองค์หนึ่ง แทนที่จะพูดว่า 'อาตมภาพ' ใช้คำว่า 'อะฮาบ' ก็ใกล้คำว่า อะฉัน ก็มีข้าพระพุทธเจ้าได้ยินมาเช่นนั้นจริง ๆ ไม่ใช่กราบบังคมทูลมาเป็นความเท็จเลยแม้แต่น้อย นี่เป็นเรื่องของความวิบัติเพราะเหตุว่าเมื่อไม่มีผู้ใดทำการที่มีการเปลี่ยนแปลงเล็ก ๆ น้อย ๆ ในที่สุดก็ลูกกลมเป็นการเปลี่ยนแปลงที่หนักและไม่น่าฟังจนถึงกลายเป็นความวิบัติได้อีกมาก เหตุที่สองในความวิบัติทางภาษาไทยนั้นก็น่าจะได้แก่ผู้ที่เป็นผู้ทรงวิทยาความรู้นั้นชอบคิดเป็นฝรั่งมากกว่าชอบคิดเป็นไทย และเมื่อคิดเป็นฝรั่งแล้วในที่สุดเมื่อจะใช้ความคิดออกมาเป็นไทยก็ยอมหาคำไทยไม่ได้ เพราะถ้าผู้คิดนั้นเป็นฝรั่งเสียแล้วย่อมอยากจะแสดงความคิดเห็นให้ตรงกับความในใจของตนที่คิดเมื่อหาคำไทยใช้ไม่ได้ก็ไม่ได้คิดเป็นไทย ก็ยอมจะต้องบัญญัติศัพท์ขึ้นใหม่เพื่อให้ตรงกับภาษาฝรั่งที่ตนคิด ด้วยเหตุนี้ก็ได้มีคำไทยเกิดขึ้นมากมายโดยที่ไม่จำเป็น แต่ว่าความ

ประสงค์นั้นเพื่อให้ตรงกับภาษาฝรั่งแต่ถ่ายเดียว มิใช่แสดงความคิดอะไรมากมายไปก็หาไม่ และถ้าหากว่าจะลองคิดเป็นไทยดูบ้างแล้ว ก็น่าจะหาคำไทยนั้นได้โดยไม่ยากนัก ในบางที่อาจไม่ได้คำคำเดียวกะทัดรัด แต่เราก็พูดกันอย่างไทยพอที่จะให้ได้เนื้อถ้อยกระทงความโดยสมบูรณ์ ไม่ขาดตกบกพร่องที่ไหนเลยก็ยังได้ ข้าพระพุทธเจ้าได้ใช้คำว่า 'ผู้ทรงวิทยาความรู้' นี่ก็เป็นภาษาไทย ฟังดูก็ฟังเพี้ยนไปเพราะเหตุว่าเดี๋ยวนี้ก็ชอบใช้คำว่า วิทยากร ซึ่งข้าพระพุทธเจ้าเองก็ไม่ชอบในศัพท์ว่า วิทยากร นี้ เพราะเหตุว่าถึงแม้จะได้ยินคำแปลว่า วิทย + อากร เป็นบ่อเกิดแห่งความรู้ คนที่จะเป็นบ่อเกิดแห่งคามรู้นั้นรู้สึกว่ามีใครคนหนึ่งที่ไปนั่งให้สัมภาษณ์ทางวิทยุ หรือไม่ใช่นคนที่มานั่งอภิปรายตอบคำถาม เพราะคนขนาดนั้นเป็นผู้ที่ทรงความรู้เท่านั้น ไม่ใช่เป็นผู้ได้ค้นคิดค้นคว้าให้เกิดความรู้ขึ้นมา หรือไม่ได้เป็นบ่อเกิดอย่างชนิดไม่มีที่สิ้นสุด ถ้า วิทย + อากร ก็ดูจะให้เกียรติกันหนักไป ถ้าจะเรียกว่า วิทยากร ในแง่ของ พิธีกร คือเป็นผู้ทำวิทยา เกิดชั่วครั้งชั่วคราวก็พอฟังได้ แต่ก็ยังไม่สมบูรณ์นัก ถ้าจะเรียกว่า 'ผู้ทรงวิทยา' ทำไมไม่เรียก 'วิทยาธร' ทั้งนี้ก็ได้ยินเสียงหัวเราะ เพราะเหตุว่าความเชื่อถือของคนไทย เอาคำว่า วิทยาธร ไปบวกกับคำว่า เพ็ทพญาธร แล้วเพ็ทพญาธรที่เป็นอมมุขยชนิดหนึ่ง ที่เคยทำประพฤติการ ไม่สมควรที่จะกราบบังคมทูลพระกรุณา คนก็เห็นเป็นเรื่อง

นำขึ้น แต่หากว่าเราจะใช้ว่า วิทยากร มันดังเป็นเพ็ทพญาธร ไม่อยากจะใช้แล้ว ก็ใช้ว่า ผู้ทรงวิทยา เจย ๆ ก็น่าจะได้ คือไม่จำเป็นจะต้องไปเป็น วิทยากร แต่นี้ในคำว่า ‘กร’ ต่าง ๆ นี่มีอีกคำหนึ่ง คือ ‘พิธีกร’ แปลก็เห็นจะว่า ผู้ทำพิธี แต่ความจริงนั้นผู้ที่บัญญัติศัพท์ พิธีกร ก็คิดด้วยเกล้าฯ ว่า คงจะคิดเป็นภาษาฝรั่ง อยากจะหาคำอะไรที่ให้ตรงกับคำว่า Master of Ceremony ถ้าจะเอาคำนั้นให้ตรงแล้วเป็นภาษาไทยด้วย ทำไมไม่เรียกว่า ‘นายพิธี’ ซึ่งเห็นว่าถูกต้องดี ไม่เห็นมีเสียหายที่ตรงไหนเลย แต่คิดเป็นฝรั่งแล้วอยากจะให้ดังเป็นแขกอีกด้วย จึงได้ตั้งคำว่า พิธีกร ขึ้นมาเพราะฟังดูมันโก้เก๋เหลือประมาณทีเดียว นี่จะเอาเสียงให้ดังโก้อีกด้วย เมื่อเป็นเช่นนี้ความวิบัติก็ย่อมต้องเกิด เมื่อพูดถึง ‘พิธี’ ข้าพระพุทธเจ้าก็ได้นึกต่อไป เกี่ยวกับคำว่า ‘ประกอบพิธี’ นี่ได้ยินอยู่ทุกเมื่อเชียววัน แล้วก็ไม่ทราบเกล้าฯ ว่ามีความหมายว่าอย่างไร เช่น “เสด็จพระราชดำเนินทรงประกอบพิธี” ไม่มีธรรมเนียมที่ไหนในประเทศไทยแต่โบราณมาจนถึงทุกวันนี้ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะเสด็จพระราชดำเนินไปทรงประกอบพิธี เพราะถ้าทรงประกอบพิธีด้วยพระองค์เองแล้ว พราหมณ์ก็ไม่จำเป็นจะต้องมีไว้ในพระราชสำนัก ทรงดำรงตำแหน่งพระมหाराชครูพราหมณ์ด้วยพระองค์เองอีกด้วย เพราะเหตุว่าพราหมณ์เป็นผู้ประกอบพิธีโดยแท้ ถ้าเหตุว่ามีพราหมณ์พิธี พราหมณ์เป็นผู้ทำพิธี “เสด็จพระ-

ราชดำเนินในพิธี” “ทรงเป็นประธานในพิธี” ก็พอแล้ว เมื่อเสด็จพระราชดำเนินแล้วจะไปทรงเป็นอื่นก็ไม่ได้ ที่จะเสด็จพระราชดำเนินไปเป็นกองเชียร์นั้นเป็นไปไม่ได้เลยเป็นอันขาด ถ้าเสด็จพระราชดำเนินแล้วก็ต้องเสด็จพระราชดำเนินไปเป็นประธานในพิธี พรหมณ์ก็เป็นผู้ทำพิธี เสด็จพระราชดำเนินไปประกอบพิธีนั้นผิดอย่างหนักและผิดเป็นแน่นอน นี่ก็เป็นอีกเหตุหนึ่งซึ่งได้ยินอยู่เสมอ แหล่งหรืออากรแห่งความผิดทั้งหลายทั้งปวงนี้ส่วนใหญ่ก็ไม่ได้อยู่ที่นี้แล้วข้าพระพุทธเจ้าก็ไม่ได้คิดด้วยเกล้าฯ ว่า คนที่กระทำความผิดนั้นมานั่งฟังอยู่ในวันนี้ ชุมนุมภาษาไทยก็ชุมนุมกันไป แต่ส่วนคนที่ทำความผิดนั้นอยู่ตามสถานวิทย์ ตามสถานีโทรทัศน์ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของหน่วยราชการ คนเหล่านี้พูดผิดภาษาไทยอยู่เสมอ ออกเสียงก็ผิด ใช้ศัพท์ก็ผิด ผิดทั้งในความหมาย ผิดทั้งในรูปศัพท์ ผิดทั้งในประวัติ ผิดทั้งในขนบธรรมเนียมประเพณี ผิดทั้งวัฒนธรรม ผิดทุกอย่าง เช่นคำว่า ประกอบพิธี เป็นต้น คือใช้ไปโดยไม่มีเหตุผล แต่ว่ายั่งยืนใช้อยู่โดยที่ใครดักเตือนก็ไม่เชื่อ ถ้าหากว่าใครไปดักเตือนดังหนอยเข้าก็บาดหมาง เป็นต้นว่า ถ้าไปปรากฏภาพในโทรทัศน์ก็ไม่ออกชื่อเสีย เพราะเหตุว่าโกรธกันแล้วจะมาเดินให้เต็มจอก็ไม่บอกให้คนดูทราบว่าเป็นผู้ใด ข้าพระพุทธเจ้าก็ได้มี ประสพการณ์ หรือว่าได้ ผ่านพบ มาแล้วด้วยตนเอง พระราชาอย่าไม่พั่นเกล้าฯ นี่ก็ไม่ใช่ว่าถือ

แต่ก็เป็นเรื่องของการผ่านพบ ซึ่งใครจะขอพระราชทาน กราบบังคมทูลไว้ นอกจากจะได้ใช้ความคิดที่ผิด เหตุผลที่ ผิดในการใช้ภาษาไทยแล้ว ยังมีการออกสำเนียงที่ผิดอีก อย่างยิ่งในระยะปัจจุบันนี้ คือเมื่อคิดเป็นฝรั่งแล้ว และเมื่อ ใช้ภาษาแขกแล้ว ยังมีการออกเสียงให้ดังเป็นฝรั่งปนแขกอีก ด้วย อย่างชื่อ จังหวัดเพชรบุรี ทุกวันนี้สถานีวิทยุ สถานี โทรทัศน์ออกเสียงว่า เพ็ด-ชะ-ระ-บุรี ราชบุรี ออกเสียง ราว-ชะ-บุ-รี นี่ถ้าหากว่าไม่มีการระงับไว้ ต่อไปภาษาไทย ก็ออกเสียงท้ายคำหมด ข้าพระพุทธเจ้าก็อาจจะต้องเรียก ตนเองว่าหม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมชะ ซึ่งรัฐมนตรีคนหนึ่ง ก็มีนามสกุลไปแล้วว่า นายสุนทร หงสะละดามย์ ทุกสถานี ออกเสียงอย่างนั้นหมด ไม่ทราบเกล้าฯ ว่าเป็นเพราะเหตุใด เห็นจะเป็นเพราะเพื่อจะให้คล้ายฝรั่งเข้าไปมากยิ่งขึ้น นี่ก็ เป็นอีกเหตุหนึ่งที่ชี้ให้เห็นว่าภาษากำลังวิบัติอยู่ ที่นี้อาจารย์ บุญเหลือได้พูดขึ้นมาว่า ในการบัญญัติศัพท์บุคคลากรนั้น มี การรังเกียจคำว่า ตัว นี่เหตุแห่งความวิบัติในภาษาไทยก็มี อีกเหตุหนึ่ง คือความรังเกียจเล็ก ๆ น้อย ๆ โดยที่ไม่ได้นึก ว่าภาษาไทยเรานั้น คนโบราณเขาใช้ศัพท์กันมากมายหลาย อย่าง ซึ่งเขาไม่เคยรังเกียจ ยกตัวอย่างเช่นคนปัจจุบันมี ความสวังสวายอย่างยิ่งก็ให้เห็นว่า ตัว นั้นใช้ได้กับสัตว์ เท่านั้น เพราะฉะนั้นถ้ามาเรียกว่า ตัวบุคคล ฟังดูหยาบคาย ใช้ไม่ได้ แต่ภาษาไทยมีเสมอ เช่น ถ้วนทั่วทุกตัวคน ไม่เคย

มีใครเขาเห็นว่าหยาบคายเลย แต่เมื่อใช้ ตัว ตรงนี้ต้องเกิด
รังเกียจ เพราะคำว่า ตัว ฟังดูเป็นสัตว์ โดยลักษณะเช่น
เดียวกัน คำว่า ‘นายร้อย’ ในยศทหาร ในยศตำรวจ ก็ให้
เกิดรังเกียจไปว่า ‘นาย’ เป็นแต่ของผู้ชายเท่านั้น ผู้หญิง
เป็น นาย ไม่ได้ ความจริง นายร้อย นั้นหมายความว่า
ผู้บังคับบัญชาทหารหนึ่งร้อยหรือหนึ่งกองร้อย ซึ่งอาจเป็น
ผู้หญิงก็ได้ผู้ชายก็ได้ เป็นลักษณะของการบังคับบัญชา นาย
ในกรณีนี้ไม่ได้แปลถึงเพศของผู้ที่ดำรงตำแหน่ง แต่มี
ทหารหญิงขึ้นมา คำว่า นายร้อย ต้องตัดไป เรียกว่า ร้อยตรี
เฉย ๆ ร้อยตรีจะได้ใช้ได้หมดทั้งผู้ชายผู้หญิง ถ้าเป็นผู้ชาย
จะได้เรียกว่าร้อยตรีเฉย ๆ เป็นผู้หญิงเต็มหญิงเข้าไปเรียก
ร้อยตรีหญิง เป็นการเปลี่ยนเพศซึ่งก็ใกล้เคียงการณ์ฝรั่งเข้าไป
เต็มทีอีกแล้วเหมือนกัน เพราะฉะนั้นคำว่า นายร้อย ก็
เปลี่ยนไป ทีนี้เมื่อนายร้อยทหารนายพลทหารเปลี่ยนเหลือ
เป็น พลเอก พลโท พันเอก พันโท ลงไปเรื่อยไปจน ร้อยเอก
ร้อยโท ร้อยตรีแล้ว ก็ไม่สู้กระไรนัก กลับมาถึงยศตำรวจ
ก็ได้ออกพระราชบัญญัติไปแล้ว ตัดคำว่า นาย ทิ้งเหมือนกัน
เพราะจะมีตำรวจหญิง ในที่สุดก็นายตำรวจชั้นสูงที่สุดของ
กรมตำรวจคือนายพลตำรวจเอกนั้น เดียวนี้เรียกว่า พล
ตำรวจเอกเท่านั้น ฟังดูเหมือนกับว่าจบโรงเรียนพลตำรวจ
มา ได้คะแนนดีหน่อยหนึ่ง นี่ก็เป็นความวิบัติอย่างยิ่งของ
ภาษาไทยที่เกิดขึ้นเพราะความรังเกียจเล็ก ๆ น้อย ๆ ความ

ไม่เข้าใจในความหมายของคำแล้วก็ตีความเอากันอย่างง่าย ๆ ด้วย
 ความสะเพร่า นี่ก็เป็นเรื่องที่เกิดขึ้น ซึ่งข้าพระพุทธเจ้ามีความ
 ความวิตกเป็นอย่างยิ่ง และนอกจากนั้นการที่ตัว ร-เรื่อ
 และ ล-ลิ่ง ซึ่งใช้กันสับสนอลหม่าน จนในที่สุดไม่ใช้กันเลย
 นี่ก็เป็นความวิบัติอีกอย่างหนึ่ง คือว่าฝ่ายหนึ่งนั้นนึกว่าพูด
 ฝรั่ง หรือว่าทำเสียงให้เป็นฝรั่งแล้วจะต้องรื้อล้นให้มากก็ใช้
 ร-เรื่อ หมด พูดอะไรก็เป็น ร ไปหมดเพื่อจะได้ฟังดูโก้เก๋ดี
 อีกฝ่ายหนึ่งเห็นจะเป็นเพราะสะเพร่าหรือคบกับเงินมากไป
 ก็คงเหลือแต่ ล-ลิ่ง เท่านั้น ร-เรื่อ ก็หายไป แล้วในที่สุด
 ความสับสนทุกวันนี้ที่ขนาดหนักถึงกับว่า บางท่านเกือบจะ
 ชี้ขาดลงไปไม่ได้ว่า คำภาษาไทยบางคำใช้ตัว ร-เรื่อ หรือ
 ล-ลิ่ง ในการประกอบคำกันแน่ บางท่านใช้ไม่ได้ ในที่นี้
 ข้าพระพุทธเจ้าเห็นด้วยเกล้าฯ ว่า ภาษาไทยเรานั้นมิใช่มีแต่
 ภาษาไทยภาคกลางเท่านั้น ภาษาไทยภาคเหนือ ภาษาไทย
 ภาคอีสานยังคงใช้ได้เป็นหลักภาษาไทยอยู่ โดยเฉพาะในกรณี
 ร-เรื่อ และ ล-ลิ่ง นั้น ถ้าทดสอบกับภาษาไทยภาคเหนือ
 และภาคอีสานแล้ว ย่อมได้ความจริงทันทีว่าประกอบด้วยตัว
 อะไรแน่ ยกตัวอย่างเช่นคำว่า 'เรือด' ซึ่งเป็นตัวสัตว์ชนิด
 กัดคนชนิดหนึ่งนั้น คนส่วนมากเด็กปัจจุบันนี้เรียกว่า 'เลือด'
 กันหมดแล้ว ที่ถูกนั้นเป็น เรือด ถ้าถามว่าทำไมต้องเป็น
 เรือด ก็ต้องอธิบายว่า เพราะในภาษาภาคเหนือภาคอีสาน
 เขาเรียกว่าตัว 'เหือด' ภาคเหนือภาคอีสานแล้ว ตัว ร

เป็น ฮ หมด เช่น รัก เป็น ฮัก เรือน เป็น เอือน แต่ว่า
ถ้าศัพท์ที่ใหม่ขึ้นไปจากกรุงเทพฯ เขาก็ใช้ ร-เรือ ได้ เช่น
รถ ก็เป็น รถ อยู่ เขาไม่ได้เรียกว่า ฮด ถ้าภาษาไทยเดิม
แล้วทดสอบได้เสมอ เพราะฉะนั้นเพื่อรักษาภาษาไทยไว้
ข้าพระพุทธเจ้าเห็นด้วยเกล้าฯ ว่า นอกจากจะรักษาภาษาไทย
ภาคกลาง พยายามชำระสะสางให้ถูกต้องแล้ว ยังเป็น
หน้าที่ของคนไทยที่จะต้องรักษาหรือพยายามอย่างใดอย่าง
หนึ่งที่จะรักษาหลักของภาษาในภาคต่าง ๆ ไว้ให้คงอยู่เพื่อ
เป็นหลักทดสอบได้อีกด้วย ไม่ให้สูญสิ้นไป มิฉะนั้นเราจะ
ไม่มีอะไรทดสอบ เพราะภาษาภาคกลางนั้นอยู่ใกล้ชิดฝรั่ง
ใกล้ชิดแขก แล้วก็ภาษาที่คนที่สติสัมปชัญญะไม่ปกติ
นักใช้อยู่มาก ก็อาจจะผันแปรแล้วก็ผิดพลาดไปได้โดยง่าย
ถ้าหากว่าไม่มีหลักอะไรที่จะทดสอบแล้วละก็ความวิบัติก็ย่อม
จะเกิดขึ้นได้ ข้าพระพุทธเจ้ากราบบังคมทูลมาก็ด้วยเหตุที่มี
ความวิตก แล้วก็ต้องอาศัยพระบารมีปกเกล้าฯ เป็นที่พึ่งที่
จะให้ภาษาไทยเจริญรุ่งเรืองต่อไป จะได้ยึดถือเป็นทางทำมา
หากินต่อไปได้ แล้วก็ต้องอาศัยความกรุณาของชุมชนภาษา
ไทยนี้ได้ช่วยกันรักษาและชำระสะสางภาษาไทยให้บริสุทธิ์

ยังมีอีกอย่างหนึ่งซึ่งข้าพระพุทธเจ้ารู้สึกข้องใจเป็น
อย่างยิ่ง อาจพูดรุนแรงไปก็จะต้องขอพระราชทานอภัยโทษ
ไว้ล่วงหน้า คือเรื่องราชาศัพท์ ทุกวันนี้ข้าพระพุทธเจ้ารู้สึก
สลดใจเมื่อได้เห็นได้ฟังฝ่าละอองธุลีพระบาททรงพระราช-

อุตสาหกรรมทุกขณะที่จะทรงเข้าใกล้ชิดกับพลสกนิกรอาณาประชาราษฎรของใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท แต่ว่าราชาศัพท์ด้วยเหตุที่ไม่พยายามจะใช้ กลายเป็นเครื่องแบ่งแยก ราษฎรส่วนมากอยากจะเข้าเฝ้าใกล้ชิดพระองค์ แต่ก็ติดด้วยราชาศัพท์เป็นเหตุให้ต้องวังหนี่ นี่เป็นความรับผิดชอบของผู้ที่รู้ราชาศัพท์ เพราะฉะนั้นข้าพระพุทธเจ้าจึงรู้สึกอัครรรยใจเป็นอย่างยิ่ง เมื่ออาจารย์บุญเหลือขอพระราชทานพระบรมราชานุญาต ใช้ภาษาธรรมดาสามัญ ไม่กลัวที่จะทูลด้วยราชาศัพท์เพราะเกรงว่าจะผิด เมื่อคนขนาดอาจารย์บุญเหลือเป็นเสียอย่างนี้แล้ว คนทั้งประเทศจะอยู่ในลักษณะเช่นใด นี่เป็นเรื่องที่ข้าพระพุทธเจ้ารู้สึกอัครรรยใจเป็นอย่างยิ่งเมื่อได้ยินคำขอพระราชทานอภัยโทษตั้งแต่แรกเช่นนั้น ความจริงราชาศัพท์เป็นของจำเป็น เป็นหน้าที่ของผู้จงรักภักดีทุกคนจะต้องพูดให้ได้เพราะเหตุว่าทุกวันนี้เป็นสมัยที่ประชาชนและพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเข้าใกล้ชิดกันได้ที่สุด ตั้งแต่ตั้งประเทศไทยมาไม่เคยปรากฏ ถ้าหากว่าไม่มีสื่อที่จะกราบบังคมทูลให้เข้าถึงได้แล้วก็หมดความหมาย ทรงพระราชอุตสาหกรรมเท่าไรก็เปล่าประโยชน์ เป็นหน้าที่ของราษฎรไทยผู้จงรักภักดีทุกคนรวมทั้งอาจารย์บุญเหลือด้วย ถ้าไม่ทราบก็ต้องเริ่มเรียนราชาศัพท์กันโดยด่วน ปล่อยปละละเลยไว้ไม่ได้อีกต่อไปแล้ว ไม่มีเหตุใด ๆ เลยที่จะหลีกเลี่ยงไม่ใช้ราชาศัพท์ ความจริงข้าพระพุทธเจ้าเห็นว่าในการพูดในที่นี้ก็ควรจะต้องพูดกับที่

ประชุมโดยศัพท์ภาษาสามัญ แต่ที่ได้กราบบังคมทูลด้วยราชาศัพท์ตลอดมาก็เพื่อจะเป็นตัวอย่างอันดีไว้ ด้วยความประสงค์เช่นนั้น ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม ขอเดชะ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำรัสว่า ต้องขอขอบใจคุณคึกฤทธิ์ที่พูดเมื่อกี้ แล้วส่วนมากที่พูดก็เห็นด้วยเหมือนที่จะพูดด้วยตนเอง จะพูดแล้วก็คุยกับคุณคึกฤทธิ์แล้วคุณคึกฤทธิ์ก็มาพูด แต่คุณคึกฤทธิ์ชอบอยู่อย่างหนึ่ง คือโจมตีหน่วยราชการของข้าพเจ้า แท้จริงคุณคึกฤทธิ์ก็ออกจะทำหน้าที่กรมประชาสัมพันธ์ ไม่ได้เป็นข้าราชการแล้ว ก็ยิ่งอย่างนี้ก็เข้าใจว่าทำไมจึงชอบเป็นฝ่ายค้าน จะได้ไม่ต้องรับผิดชอบ ก็เข้าใจอยู่อย่างนั้น เพื่อจะได้โจมตีหน่วยราชการรัฐบาล ก็ไม่ถือเพราะว่าพูดในสิ่งที่ถูกต้อง วิพากษ์วิจารณ์ในสิ่งที่ถูกต้องแล้วนั้นเป็นของดี ไม่ว่าทำงานสิ่งใด ถ้ามีผู้วิพากษ์วิจารณ์ถูกต้อง หวังดี ก็เป็นการสมควรที่จะปฏิบัติให้ถูกต้องตามที่เขาวิจารณ์มาเท่าที่จะทำได้ วันที่ที่โต๊ะนี้โดนโจมตีอยู่สองคน คืออาจารย์บุญเหลือด้วย ก็ขอให้อาจารย์บุญเหลือได้แก้ตัวเถอะ

หม่อมหลวงบุญเหลือ เทพยสุวรรณกราบบังคมทูลว่า ขอเดชะ ฝ่าละอองธุลีพระบาทปกเกล้าปกกระหม่อม ข้าพระพุทธเจ้าใคร่จะขอพระราชทานกราบบังคมทูลชี้แจงเรื่องที่ขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตในครั้งแรก...

มีพระราชกระแสว่า ต้องการให้ชี้แจงให้คุณคึกฤทธิ์ ฟัง

หม่อมหลวงบุญเหลือกล่าวว่า เป็นพระบรมราชโอง-
การให้ชี้แจงให้คุณคึกฤทธิ์ฟัง ว่าที่ได้ขอพระบรมราชานุญาต
กล่าวในที่ประชุม แล้วกล่าวว่าโดยไม่ต้องใช้ราชาศัพท์นั้น
เพราะว่ากรมหมื่นนราธิปฯ ผู้พูดคนแรกตั้งต้นขึ้นมาโดยใช้
ราชาศัพท์ จึงขอพระบรมราชานุญาตเพราะเห็นว่าการพูด
ต่อที่ประชุมจะไม่ใช้ราชาศัพท์ เพราะถ้าต้องพูดมาก ๆ เกรง
จะผิดพลาด จะเป็นตัวอย่างให้คนทั้งหลายยึดถือเอาว่าเป็น
ถูกต้อง ผู้มีหน้าที่ชี้แจงต่อประชาชนควรจะเตือนประชาชน
บ่อย ๆ ว่า ท่านเองนั้นบางทีก็มีความผิดหรือความพลาดพลั้ง
เช่นหน้าที่อย่างหม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ มีหน้าที่เขียนหนังสือ
แก้ปัญหาประจำวัน ท่านก็รับว่าบางทีก็มีพลาดเคลื่อนหลาย
อย่าง แท้ที่จริงท่านไม่ได้บอกว่าท่านเป็นผู้ผิดพลาด ดิฉัน
ก็เห็นด้วยว่าท่านไม่ค่อยจะผิดพลาดมากนัก ภาษาไทยที่
ท่านใช้นั้นฟังแล้วรื่นหูดี แล้วดิฉันยังอยากจะแนะนำต่อไป
ว่า ผู้ที่จะคิดศัพท์ภาษาอังกฤษ คิดเป็นภาษาอังกฤษแล้วจะ
พูดไทยไม่ได้ ควรจะปรึกษาหารือกัน ช่วยกันคิด หรือคิดยังไม่
ได้ก็ตกลงว่าในขณะนี้จะใช้คำนี้ไปก่อนก็จะดี อย่างที่เห็น
ในปาฐกถาของหม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ กล่าวถึงเรื่องปรัชญา
ตะวันตกเห็นใช้ศัพท์ใหม่ ๆ หลายคำ เช่น กรณียกรรม ยัง
คิดว่าอยากจะตามอย่างเอามาใช้บ้าง แต่ว่าสำหรับทาง

กระทรวงศึกษาธิการนั้นได้เรียนให้ทราบแล้วว่าบัญญัติแต่ศัพท์เทคนิคเท่านั้น แต่ไม่ทราบว่าจะมีเครื่องมืออะไรไปประกาศบอกใคร ๆ เขา บอกว่าเป็นความหมายเฉพาะในเรื่องเทคนิค นอกจากนั้นทางกระทรวงศึกษาธิการจำเป็นจะต้องติดต่อกับคนที่มีความรู้หลายพวก คำว่าครูนั้นมีตั้งแต่ชั้นศาสตราจารย์ไปจนกระทั่งคนจบประถมสี่ จะใช้คำที่เขาไม่เคยชิน เขาจำไม่ได้ อย่างคำว่า ประสพการณ์ นี่พอใช้ไปครูทั้งหลายจำได้ คำว่า ประสพการณ์ บังเอิญเป็นคำที่ครูประถมจะต้องใช้มาก พยายามหาคำที่เขาจะจำได้ง่ายๆ มีผู้เชี่ยวชาญทางบาลีบอกว่า การณ แปลว่า เรื่องราว ประสพ แปลว่า เกิด คำว่า experience ทางปรัชญาของดิวี่หมายถึง อินทรีย์มีสิ่งแวดล้อม สิ่งแวดล้อมปะทะกับอินทรีย์นั้นก็เกิด experience เราเคยพยายามจะใช้ว่า 'การประสพ' แต่ว่ามีคำที่จะต้องใช้กับ experience นี้หลายคำ เช่น ใช้กับการอ่าน การประสพการอ่าน การประสพเกี่ยวกับการอ่าน ก็ยาวเกินไปสำหรับครูประถมหรือนักเรียนครูประถมจะเข้าใจ จึงบอกว่า ประสพการณ์ คือเหตุที่เกิด มันกระทบมันก็เกิด จึงใช้ว่า ประสพการณ์ เพราะมันใกล้เคียงกับการประสพกับคำว่า การ ที่จริงนั้นใช้ว่า การประสพ เหมาะกว่า แต่มันเข้าประโยคยาก การประสพทางการอ่าน การประสพทางการฟัง การประสพทางอะไร ๆ หลายอย่าง ก็ทูลชี้แจงต่อกรมหมื่นนราธิปฯ ด้วย

ที่ดิฉันเรียกกรมหมื่นนราธิปฯ ที่ไม่เรียกเสด็จในกรม ก็ไม่ต้องการจะโจมตีใครเหมือนหม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ จะชี้แจงว่าที่ไม่เรียกเสด็จในกรมเพราะดิฉันเป็นข้าราชการ เคยได้รับการสั่งสอนจากบรรพบุรุษว่าข้าราชการนั้นไม่ใช่ข้าในกรมของใคร เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระบรมราชโองการแต่งตั้งใครเป็นอะไร ข้าราชการต้องเรียกอย่างนั้น อย่างที่วิหิตของทางราชการเรียกเสด็จในกรมรองนายกรัฐมนตรี ถ้าถือตามแบบฉบับก็ไม่ควร ควรจะเรียกว่ากรมหมื่นนราธิปฯ เพราะได้รับแต่งตั้งอย่างนั้น และอยากจะกราบทูลขอคำยืนยันว่าทรงเห็นพ้องด้วยหรือไม่ ขอจบเพียงเท่านี้ ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม ขอเดชะ

พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์มีรับสั่ง เรียกชื่อข้าพเจ้าข้าพเจ้าก็เห็นพ้องด้วย

เมื่อหม่อมหลวงบุญเหลือกล่าวจบแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำรัสว่าที่จริงจบไว้ก็ดีเหมือนกัน เพราะว่าถ้าไม่จบเดี๋ยวเป็นการโต้ว่าที่ระหว่างอาจารย์บุญเหลือกับอาจารย์คึกฤทธิ์ อย่างนี้ทราบดี ถ้าเป็นเช่นนั้นแล้วพรุ่งนี้เช้าก็ยังไม่วาย เพราะว่าเวลาเริ่มแล้วก็หยุดยาก แล้วก็เลยเถิดไปเรื่องอื่นต่าง ๆ ขณะนี้มีผู้ถามปัญหา มาขอให้กรมมราชฯ ทรงตอบ

พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนคราธิปพงศ์ประพันธ์ ทรงตอบปัญหา มีผู้ถามมาว่า คำว่า 'ล่อกล่ก'^๑ ใน พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถานใช้ ไม่เอก ที่ถูกไม่ควรใช้ จะ แก่ก่อนพิมพ์ครั้งต่อไปหรือไม่ ที่จริงเรื่องนี้มีผู้ไขอยู่สอง สำนัก พวกหนึ่งเห็นว่าควรใช้ไม่เอก อีกพวกหนึ่งเห็นว่าไม่ควร เรื่องนี้แล้วแต่กรรมการพจนานุกรมจะพิจารณาต่อไป อีกอย่างหนึ่ง คำว่า สาสน^๒ ส การันต์ก่อนตัว น นะ บอกพจนานุกรมไม่มี ที่จริงควรจะมีเพราะ สาสน โดยนัยว่า message ว่าสั่งเสียไป สาสน ว่าสั่งเสียก็ได้ ฉะนั้นอย่างมี สาสนไปถึงใครต่อใครเราก็ยังพูดได้ คณะกรรมการพจนานุกรมก็คงจะคำนึงถึงข้อนี้ เพราะกำลังพิจารณาแก้ไข ปรับปรุงอยู่ มีอีกท่านหนึ่งว่า การบัญญัติศัพท์ใหม่บอกว่า ถ้าใช้กลุ่มคำไทยตั้งขึ้นจะเป็นการผิดหลักความจำยาก เพราะ อาจยาวไปมากจนไม่เป็นศัพท์ก็ได้ การตั้งศัพท์ใหม่ เช่น 'พลร่ม' 'น้ำแข็ง' เช่นนี้ประชาชนพอใจมาก และก็เป็น การถูกต้องแล้ว ถ้าคิดคำไทย นำคำที่ใช้ในภาษาไทยมาควบกัน เข้าอย่างนี้ เช่นคำว่า 'หีบเสียง' หรือ 'ไฟฟ้า' ข้าพเจ้าเห็นว่า ผู้ที่คิดในสมัยนั้นมีปัญหาเฉียบแหลมดีมาก แต่ว่าสมัยนี้

^๑ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ เขียน ลอกกล่ก

^๒ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ เขียน สาสน หรือ สาร

เป็นสมัยวิทยาศาสตร์ เรื่องก็ยุ่งยากขึ้นกว่าแต่ก่อนมาก เพราะฉะนั้นการที่จะคิดคำไทยเข้ามาควบกันเช่นนี้จะทำได้แค่ไหน ก็ได้แต่รับว่าจะพยายามทำ อย่างที่ข้าพเจ้าได้กล่าวมาแต่ก่อนแล้ว เมื่อเวลาจะคิดศัพท์ขึ้นก็พยายามหาคำไทยก่อน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำรัสว่า ที่ว่าสมัยเก่ามีคนที่ยึดถือศัพท์ว่า ไฟฟ้า เป็นต้น มีปัญญาเฉียบแหลม ก็หมายความว่ารับว่าสมัยนี้คนเราถอยหลังหรืออีกนัยหนึ่งวิทยาศาสตร์ก้าวหน้าเร็วแต่สมองของคนเราไม่ก้าวหน้า ก็เท่ากับเราถอยหลัง ถึงให้โอวาทที่ไหน ๆ ก็ได้ให้ทุกคนพยายามฝึกฝนตนเองไม่ใช่ในวิชาการเท่านั้น แต่ให้เป็นการรู้จักตัวเอง หมายถึงทางปฏิบัติที่ถูกต้อง ถูกหลัก ให้รู้จักว่าอะไรดีอะไรไม่ดี ถึงจะก้าวหน้าทันวิทยาศาสตร์บัดนี้ที่นี้มีอาจารย์หมออวยที่สนใจเรื่องบัญญัติศัพท์เฉพาะในทางแพทย์ จะได้เป็นตัวอย่างหนึ่งของการบัญญัติศัพท์ในวิชาการเฉพาะ ก็อยากให้หมอมานำพูดบ้าง

ศาสตราจารย์ ดร. อวย เกตุสิงห์ กราบบังคมทูลว่า ขอเดชะ ฝ่าละอองธุลีพระบาทปกเกล้าปกกระหม่อม พระราชอาญาไม่พ้นเกล้า ข้าพระพุทธเจ้ารู้สึกเป็นพระมหากรุณาธิคุณอย่างยิ่งที่พระราชทานโอกาสให้ข้าพระพุทธเจ้ามาแสดงความเห็นเล็กน้อยในเรื่องภาษาไทย ก่อนอื่นข้าพระพุทธเจ้าขอแสดงความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ

ในนามของประชาชนชาวไทยที่ไม่ใช่ นักอักษรศาสตร์หรืออาจารย์ทางอักษรศาสตร์ ว่าการที่ได้ฝาละอองธลีพระบาท สनพระราชหฤทัยอย่างเด่นชัดในการศึกษาและทำนุบำรุง ภาษาไทยนั้น เป็นพระมหากรุณาธิคุณอย่างยิ่งแก่ประชาชนชาวไทย เพราะเท่ากับเป็นการช่วยให้คนไทยได้มีความเป็น คนไทยยังยืนตลอดไป เพราะว่าภาษาไทยก็เป็นสมบัติของชาติ เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมที่บ่งว่าเป็นคนไทย ในขณะที่มีคนเป็นจำนวนมากรู้สึกว่กำลังอยู่ในอันตราย ฉะนั้น การที่ประมุขของชาติสนพระราชหฤทัยอย่างออกหน้าในการ รักษาภาษาไทยเช่นนี้ จึงนับว่าเป็นนิมิตอันดีอย่างยิ่งสำหรับชาวไทยทั้งหลาย นอกจากนั้นข้าพระพุทธเจ้าขอพระราชทาน พระบรมราชวโรกาสแสดงความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ เป็นส่วนตัวแทนเพื่อนร่วมอาชีพกลุ่มน้อยซึ่งสนใจการใช้ ภาษาไทยสำหรับวิชาแพทย์ เพราะว่าในปัจจุบันนี้รู้สึกว่า มีพวกร่วมวิชาชีพจำนวนมากที่เดี๋ยวลี้รู้สึกว่ ภาษาไทย ไม่เหมาะสำหรับการใช้ในวิชาวิทยาศาสตร์ เช่น วิชาแพทย์ เป็นต้น ทั้งนี้ก็เห็นจะเกี่ยวกับการที่ไม่รู้จะใช้คำว่าอะไรให้ ถูกต้องและให้เหมาะสมนั่นเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิชาของ แพทย์นั้น อันนี้มีเหตุผลพิเศษอยู่ด้วย เนื่องด้วยวิชาแพทย์ ของเราคือแพทย์แผนปัจจุบันนั้น ได้เจริญขึ้นมาด้วยความ ช่วยเหลือของต่างประเทศ และในสมัยหนึ่งเช่นสมัยเมื่อ ข้าพระพุทธเจ้ายังศึกษาวิชาแพทยนั้น เราพูดภาษาอังกฤษ

ตลอดเวลาในการเรียน อาจารย์ก็สอนเป็นภาษาอังกฤษ แม้อาจารย์คนไทยก็สอนเป็นภาษาอังกฤษ เพราะว่าหัวหน้าแผนกเป็นชาวต่างประเทศ การเขียนก็ดี การอภิปรายต่าง ๆ ในห้องเรียนก็ดี ใช้ภาษาอังกฤษทั้งนั้น ตลอดมาจนกระทั่งเขียนรายงานวิชาการในการประชุมต่าง ๆ ก็นิยมใช้ภาษาอังกฤษล้วน ๆ ฉะนั้นจึงเป็นเวลานานที่พวกแพทย์ที่อยู่ในโรงเรียนนั้นไม่ได้ใช้ภาษาไทยเลย ประการที่สองเกี่ยวกับที่ไม่มีการติดต่อกันเลยระหว่างวิชาแพทย์แผนโบราณหรือแพทย์ไทยแท้กับแพทย์แผนปัจจุบันนี้ เราไม่ได้เอาของเดิมมาใช้เลย ใช้ของใหม่ทั้งหมด ทั้งนี้ก็เป็นเพราะเข้าใจว่าวิชาแพทย์ไทยเรานั้นใช้ไม่ได้ ไม่มีประโยชน์ อันนี้ข้าพระพุทธเจ้าเองมีความเห็นว่ามันตรงต่อความจริง ในวิชาแพทย์ของเราเดิมนั้นเรามีทั้งความรู้ที่เป็นหลักวิชา และโดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการปฏิบัติ เช่นการใช้ยาไทยหรือสมุนไพรของไทยนั้น ข้าพระพุทธเจ้าเชื่อว่าเรายังมีของดี ๆ อีกมากซึ่งยังไม่ทราบคุณค่าในเวลานี้ ด้วยเหตุผลง่าย ๆ ว่าไม่มีใครเอาใจใส่หรือไม่มีใครได้มีโอกาสศึกษาอย่างแท้จริง ทั้งสองอย่างนี้ประกอบกันจึงทำให้พวกแพทย์ส่วนมากไม่สนใจเลยในเรื่องไทยในการแพทย์ ตลอดจนกระทั่งการใช้ภาษา มีกลุ่มชนหมู่น้อยในพวกแพทย์เท่านั้นเองที่เห็นว่า เราเป็นคนไทยต้องใช้ภาษาไทย ซึ่งไม่เพียงแต่เป็นเครื่องทำความเข้าใจในระหว่างเพื่อนร่วมอาชีพด้วยกันเท่านั้น แต่จะเป็นเครื่อง

ติดต่อสำคัญยิ่งระหว่างแพทย์ผู้รักษากับประชาชนผู้ซึ่งจะต้องอาศัยวิชา

ข้าพระพุทธเจ้าเองได้มีเหตุเกิดขึ้นที่ทำให้ต้องสนใจทางภาษาไทยสำหรับวิชาแพทย์ คือเมื่อเรียนแพทย์จบใหม่ ๆ ยายถึงแก่กรรมลง ข้าพระพุทธเจ้าประสงค์จะเขียนหนังสือสั้น ๆ เกี่ยวกับวิชาแพทย์สำหรับประชาชน ก็ได้พบความยากลำบากอย่างยิ่งในการที่จะเขียนให้คนธรรมดาเข้าใจในวิชาแพทย์สมัยใหม่ได้ จึงได้เริ่มแต่นั้นว่าจะต้องหาคำภาษาไทยมาใช้ ต่อมาเมื่อมีการส่งเสริมภาษาไทยในด้านสร้างคำใหม่ ๆ ก็ได้มีการบัญญัติศัพท์ต่าง ๆ ขึ้นเป็นจำนวนมาก ในกรณีนี้สำหรับข้าพระพุทธเจ้าเองมีความเห็นไม่ค่อยตรงกับคณะกรรมการบางชุดที่ผ่านมาแล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแง่ที่นิยมใช้คำศัพท์ต่างประเทศมาเป็นภาษาไทยนี้ก็เพราะรู้สึก คำไทยของเราก็มีพอใช้ ถ้าเลือกให้ดีก็น่าจะนำมาใช้ได้มาก ในเรื่องนี้ข้าพระพุทธเจ้ามีความภูมิใจอยู่เสมอว่า คนไทยเรามีโชคดีที่มีภาษาที่มีลักษณะพิเศษอยู่สองสามประการที่ไม่แพ้ภาษาใดในโลก ประการหนึ่งเรามีการออกเสียงมีอักขรวิธีที่สามารถจะทำเสียงได้มากมาย จนกระทั่งกล่าวได้ว่า เกือบไม่มีภาษาใดในโลกนี้ที่เราไม่สามารถจะเขียนเสียงได้ด้วยอักษรไทยของเรา นับว่าเป็นสมบัติที่มีคุณค่าอย่างยิ่ง ต่างกับภาษาต่างประเทศเป็นอันมากที่มีการจำกัดในเรื่องเสียง อีกข้อก็คือคำไทยเราเป็น

คำสั้น ๆ ง่าย ๆ ซึ่งเหมาะสำหรับการใช้ ประโยชน์ในข้อที่สาม คือ การที่เราสามารถจะสร้างคำขึ้นมาใหม่โดยเอาคำสองหรือสามคำมาต่อกันเข้าทำให้ได้คำซึ่งมีความหมายแปลกไปจากเดิม นับว่าเป็นสมบัติที่ดียิ่งของภาษาไทย มีคนจำนวนไม่น้อยไม่นึกถึงข้อนี้ จึงพยายามจะใช้คำภาษาต่างประเทศเพื่อสร้างคำไทยขึ้น ในการที่ข้าพระพุทธเจ้ามีหน้าที่ต้องสอนนักเรียนแพทย์ เขียนหนังสือบ่อย ๆ เกิดความจำเป็นที่จะต้องคิดคำขึ้นมาใช้ และมีความรังเกียจที่จะใช้ภาษาต่างประเทศ จึงได้พยายามรวบรวมคำขึ้นเป็นจำนวนมาก และได้ใช้เรื่อย ๆ มาในการเขียนนิยายสารของคณะแพทยศาสตร์ และศิริราชพยาบาล หรือสารศิริราช แต่ว่าในข้อนี้ ข้าพระพุทธเจ้าก็สำนึกดีในความอันตรายอันจะเกิดขึ้นจากความเข้าใจผิดในเรื่องคำเหล่านั้น หรือพูดง่าย ๆ ในแง่ที่ทำให้คนหมั่นโล้วว่าชอบสร้างคำอะไรใหม่ ๆ จึงใช้วิธีพยายามค่อยทำค่อยไป ในบัดนี้เมื่อได้ทำสารศิริราชมาเป็นเวลา ๑๓-๑๔ ปีนี้ ก็รู้สึกว่าได้รวบรวมคำภาษาไทยที่อาจใช้แทนคำต่างประเทศไว้ได้หลายพันคำ และนับว่าเป็นโอกาสดีที่กระทรวงสาธารณสุขได้เสนอนามข้าพระพุทธเจ้าได้ร่วมในคณะกรรมการบัญญัติศัพท์ของราชบัณฑิตยสถานในแง่ที่เกี่ยวกับคำแพทย์ การนี้ข้าพระพุทธเจ้าเป็นแต่เพียงฝ่ายเสนอขอความเห็นหรือขอคำแนะนำ กรรมการราชบัณฑิตยสถานให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี แต่ก่อนอื่นข้าพระพุทธเจ้า

ได้ขอข้อตกลงกับคณะกรรมการบัญญัติศัพท์สำคัญข้อหนึ่ง
คือว่า ขอให้ถือว่าศัพท์ที่เสนอนี้เป็นการเสนอ ไม่ใช่เป็นการ
บัญญัติ หมายความว่าไม่มีการบังคับให้ใช้ เป็นการแนะนำ
มาเท่านั้นเอง และถ้าใครเห็นดี ชอบ ก็ใช้ ใครไม่ชอบก็ไม่ใช้
อันนี้ก็คงจะคล้อยจองไปกับกระแสพระราชดำรัสที่ว่าภาษา
มีชีวิต คำไหนที่ดีก็คงจะอยู่ยั่งยืนต่อไป คำไหนที่ไม่ดีมันก็
ตายไปเอง โดยวิธีนี้ข้าพระพุทธเจ้าเข้าใจว่าคำศัพท์ที่ไม่เหมาะ
ก็คงจะหายไปเอง ส่วนคำศัพท์ไหนที่ดีก็คงจะมีผู้ใช้ต่อไป
ในการที่คิดศัพท์เหล่านี้ ข้าพระพุทธเจ้าได้ใช้หลักอยู่ ๒-๓
ประการ คือประการหนึ่ง ถ้าหากว่าในภาษาไทยเราแต่เดิม
ถ้ามีคำตรงกันอยู่แล้ว ความหมายตรงกันอยู่แล้ว ก็พยายาม
ใช้คำนั้น ในการนี้ข้าพระพุทธเจ้ามีความยินดีที่พบว่า
คณะกรรมการบัญญัติศัพท์ของราชบัณฑิตยสถานได้เห็น
พ้องด้วยอย่างยิ่งในเรื่องนี้ เพราะฉะนั้นทุกครั้งที่เราได้มี
โอกาสนำคำแพทย์เดิมของเรามาใช้ ก็รู้สึกว่คณะกรรมการ
มีความปลื้มปิติกันทั่วหน้า ดังเช่นคำบางคำที่ลืมนำไปแล้ว
เช่นคำว่า ‘มานทะลุน’ เป็นต้น ข้าพระพุทธเจ้าไม่ทราบว่
ในที่ประชุมนี้จะมีผู้ทราบความหมายของคำนั้น อันนี้เกี่ยวกับการ
พิจารณาคำว่า Anasarca ในภาษาอังกฤษ ซึ่งแปลว่าการ
บวมทั่วทั้งตัว ในขั้นต้นข้าพระพุทธเจ้าเสนอว่า อาการบวม
ทั้งตัว เป็นคำใช้แทน และคณะกรรมการก็ได้รับไปแล้ว
บังเอิญต่อมาวันหลังข้าพระพุทธเจ้าได้มีโอกาสใช้คำว่า ‘มาน’

หรือ ‘ท้องมาน’ ก็ได้พลิกพจนานุกรมดูจึงไปพบคำว่า มาน-ทะลุน ซึ่งในนั้นมีคำบัญญัติอยู่แล้วว่า การบวมทั่วตัว จึงบังเกิดความปิติยินดีอย่างยิ่ง และในคราวประชุมต่อไปก็ได้เสนอที่ประชุมขอเปลี่ยนคำนี้ ที่ประชุมก็ไม่ขัดข้อง และทุกคนมีความยินดีอย่างยิ่งที่เรามีคำเดิมของเราใช้และความหมายตรงกันทีเดียว นอกจากนี้มีคำบางคำที่ถูกล้มเลิกไปด้วยความเข้าใจผิดในสมัยที่มีการบัญญัติศัพท์ขึ้นมาใหม่ เช่นคำว่า ‘คนไข้’ อันเป็นคำที่ใช้มาแต่โบราณแล้ว แต่เมื่อสมัยสักยี่สิบกว่าปีมานี้ได้มีการบัญญัติศัพท์ขึ้นมาใหม่โดยมีผู้แสดงความเห็นว่า คนไข้ นั้นไม่เหมาะเพราะว่าคนบางคนที่ไม่สบายไม่ได้เป็นไข้ด้วย อาจขาเจ็บก็ได้ ฉะนั้นคำว่า คนไข้ ไม่เหมาะไม่ตรงกับความจริง จึงมีผู้บัญญัติศัพท์ขึ้นแทนว่า ‘ผู้ป่วย’ แต่คำนี้ก็ใช้แพร่หลายอยู่ในโรงเรียนแพทย์ แต่ความจริง ไข้ ของเรานี้เท่าที่ทราบและเห็นในพจนานุกรมก็ไม่ได้แสดงว่าตัวร้อน ว่าอาการไม่สบายเป็นโรค ฉะนั้นคำว่า คนไข้ ไม่ได้หมายความว่าคนตัวร้อน แปลว่าคนไม่สบายเท่านั้นเอง แล้วก็เหมาะสำหรับใช้อย่างเดิมอยู่แล้ว ในการพิจารณาใหม่คราวนี้กรรมการก็ได้ยอมรับให้ใช้คำว่า คนไข้ แทนคำว่า patient ในภาษาอังกฤษ นับว่าเราได้สมบัติอันมีค่าของเรากลับคืนมาใช้กันใหม่ อีกคำที่ถูกกลบออกไปจากบัญชีคำแพทย์ในทางวิชาการคือคำ ‘โรคปัจจุบัน’ ข้าพระพุทธเจ้าเข้าใจว่าชาวบ้านเข้าใจว่าเป็นโรคบูบับก็ตาย

เป็นโรคร้ายแรงมาก ในการพิจารณาศัพท์แพทย์พิจารณาว่า คำว่า acute ในภาษาอังกฤษ มีต้นศัพท์เดิมแปลว่า แหลม ให้ใช้คำว่า แหลม ๆ เข้าไปด้วยจึงใช้ว่า เจ็บพลัน คือว่า แหลมหรือเร็ว แต่ความจริงก็เป็นศัพท์เฉพาะวิชาของเรา ในทางแพทย์ ไม่น่าตั้งข้อรังเกียจว่าปัจจุบันแปลว่า เดี่ยวนี้ ดังนั้นคำว่า ปัจจุบัน คณะกรรมการชุดนี้ก็ได้รับมาใช้ใหม่ ก็นับว่าเป็นข้อที่น่ายินดีอย่างยิ่ง คำอื่น ๆ ที่ใช้กันนับว่า แพร่หลายอยู่แล้ว เช่นคำว่า 'ไข้กระดานไฟ' เราก็กลับเอามาใช้ใหม่ ฉะนั้นคำที่บางที่ใช้กันผิด ๆ อยู่ก่อนก็พยายามจะเปลี่ยน เช่นคำว่า 'ธนาคารเลือด' เป็นต้น ซึ่งแปลตรงๆ จากคำว่า blood bank ในภาษาอังกฤษ แต่ผู้แปลไม่ทราบ ว่า bank แปลว่า ธนาคาร อย่างเดียว แปลว่า ที่เก็บหรือสะสม ก็ได้ ฉะนั้นการใช้คำว่า 'ธนาคารเลือด' 'ธนาคารกระดูก' 'ธนาคารนัยน์ตา' กันแพร่หลายกันจนกระทั่งเวลานี้ ในโรงพยาบาลศิริราชก็มีหน่วยธนาคารเลือดอยู่ อันนี้ข้าพระพุทธเจ้าได้เคยเขียนคัดค้านมาหลายปีแล้วว่าเป็นคำที่ผิด และยังมีคำอื่น ๆ อีกหลายคำ เช่น คำว่า foreign body เคยใช้ว่า 'สิ่งแปลกปลอม' อันนี้ความจริงก็ผิดในเรื่องภาษา ถ้าเป็น สิ่งก็ปลอมไม่ได้ ความหมายนั้นว่าสิ่งที่ไปปรากฏในตำแหน่ง ซึ่งตามธรรมชาติแล้วไม่มี เช่นคนกลืนเข็มกลัดเข้าไปเป็นต้น ตกไปในกระเพาะ ก็เป็น foreign body ในที่นี้ก็เสนอคำว่า 'สิ่งแปลกที่' หรือ 'สิ่งผิดที่' ซึ่งจะตัดความผิดในเรื่องการใช้

คำได้ การที่ได้ฝาละอองธุลีพระบาททรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานกระแสพระราชดำรัสในเรื่องภาษาไทย เน้นถึงความสำคัญของภาษาไทย และความจำเป็นที่เราจะต้องรักษานี้ นับว่าเป็นพระมหากรุณาธิคุณอย่างยิ่ง และทำให้ข้าพระพุทธเจ้าและเพื่อนร่วมอาชีพบางคนที่ส่งเสริมจะให้มีการใช้คำภาษาไทยให้แพร่หลายยิ่งขึ้นในทางแพทย์นั้นรู้สึกมั่นใจว่าเราปฏิบัติถูกทางแล้ว และจะได้พยายามทำให้ภาษาไทยมีประโยชน์มากยิ่งขึ้นในทางแพทย์ เพื่อเป็นประโยชน์ของแพทย์เองและประชาชนชาวไทยด้วย ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม ขอเดชะ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำรัสว่า เราได้ฟังหมออวยได้พูดถึงปัญหาโดยเฉพาะของการบัญญัติศัพท์หรือภาษาของสาขาวิชาหนึ่ง แต่ว่ามีข้อสังเกตอย่างหนึ่งซึ่งน่าจะช้า คือการบัญญัติศัพท์ ว่าภาษาไทยที่เอาคำสองคำมาประกอบกันเป็นคำใหม่ได้ซึ่งเป็นคุณสมบัติของภาษาไทยอย่างหนึ่ง การประสมสองคำหรือสองส่วนมาเป็นคำหนึ่งย่อมต้องทำตามหลักวิชาของภาษา ต้องระวังไม่ให้เป็นปึศาจ หรือตัวที่เป็นคำที่ไม่สมประกอบ คือเอาสองภาษามาประสมกัน อย่างภาษาฝรั่งก็มีเหมือนกัน ที่เอาสองภาษามาประสมเป็นคำเดียว เขาเรียกว่า monster เพราะเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้องตามหลักภาษา เช่นคำว่า รถยนต์ automobile ซึ่งเป็นการประสมภาษากรีกกับภาษาละติน ก็กลาย

เป็น monster ภาษาไทยก็คงมีหลายคำ มีข้อสังเกตอีกอย่างเกี่ยวกับที่คุณคึกฤทธิ์ได้พูด ไม่ใช่โจมตีนะ มองอย่างเป็นห่วง เห็นด้วยในการที่เราควรจะรักษาภาษาภาคเหนือ ภาคใต้ ต้องระวังรักษาให้ดี ๆ เพราะเป็นแหล่งที่จะไปศึกษาภาษาโดยแท้ เป็นความจริง เพราะว่าคนเราในกรุงเทพฯ ได้พบปะกับชาวต่างประเทศ ทั้งแขก ฝรั่งเศส จีนมากมาย ทำให้ภาษาของเราพูดจาแล้วบางทีก็ไม่รู้เรื่อง เพราะคิดแบบฝรั่ง คิดแบบจีนหรือแบบแขก นี่ก็เป็นความจริง

การรักษาภาษาในชนบทนั้นก็ต้องทำ ทำให้คิดถึงศิลปะทางการร่ายรำของชาวบ้าน เดิมนี่เวลาไปต่างจังหวัด ก็ไปดูการแสดงร่ายรำพื้นเมือง ไว้ใจไม่ได้แล้วว่าเป็นพื้นเมืองจริงหรือไม่จริง เพราะว่าดูแล้วเขาบอกว่าของจริงของจังหวัดนั้น ๆ แต่แท้จริงศิลปากรทั้งนั้น เพราะว่าศิลปากรได้ไปหาการร่ายรำของการพื้นเมืองแล้วเอามาดัดแปลง เพราะเห็นว่าเป็นชาวบ้านเกินไป ไม่สวยงาม เอามาประกอบขึ้นเพื่อให้พอใจ อาจเป็นการกลั่นท่านผู้ใหญ่ที่บอกว่าการร่ำเท้าเปล่าไม่ดี อะไรเป็นต้น ก็ต้องมาใส่รองเท้า หรือการแต่งตัวรุ่มร่าม ต้องเอามาเปลี่ยนแปลงให้หรูหรา จนกระทั่งเป็นแบบอย่าง ชาวจังหวัดที่เป็นบ่อเกิดของการร่ายรำหรือศิลปะแบบนั้นก็ต้องเอาอย่างศิลปากร เพราะครูบาอาจารย์ที่ไปสอนเด็ก ๆ ก็มาจากส่วนกลางอย่างหนึ่ง อีกอย่างหนึ่ง นึกว่าอะไรมาจากในกรุงต้องสวยงามและถูกต้องตาม

ผู้ใหญ่ต้องการ จนกระทั่งเดี๋ยวนี้ไม่ทราบว่าการร่ายรำพื้นเมืองเป็นของจริงหรือไม่จริง กระทั่งต้องทะเลาะกันว่า อันนี้แท้หรือไม่แท้ นี่เป็นข้อสังเกตในการเปรียบเทียบศิลปะกับภาษา ภาษาก็เป็นศิลปะเหมือนกัน อาจจะไม่สามารถว่าภาษามาจากไหน ภาษาของไทยเราเป็นของจริง อยู่ที่ไหน เพราะว่าเราพยายามก่อขึ้นมาโดยไม่มีหลักฐาน ไม่มีความรอบคอบพอ แล้วก็แพร่ไปต่างจังหวัด ไปทำลายภาษาพื้นเมือง ซึ่งจะเป็นหลักประกันของความเป็นบริสุทธิ์ของภาษาต่อไปนี้อาจารย์สุกิจอาจจะกล่าวอะไรบางอย่างก่อนจะจบ

ฯพณฯ นายสุกิจ นิมมานเหมินท์ กราบบังคมทูลว่า ขอเดชะ ฝ่าละอองธุลีพระบาทปกเกล้าปกกระหม่อม เป็นพระมหากรุณาธิคุณอย่างล้นเกล้าฯ ความจริงข้าพระพุทธเจ้าไม่มีอะไรจะพูดมากนัก แต่เมื่อหม่อมอวยได้ชี้แจงถึงเรื่องศัพท์แพทย์ขึ้นมา ก็เลยคิดถึงความหลังครั้งหนึ่งยังจำได้ว่าได้ไปร่วมประชุมกับคณะกรรมการบัญญัติศัพท์ เวลานั้นมีกรรมการฝ่ายแพทย์ร่วมอยู่ด้วย ให้อุสรู้สึกว่ายฝ่ายแพทย์คนที่มีความรู้มีวิชานั้น บางทีรู้สึกว่าจะแคบและเถรตรง หากปล่อยเข้ามาให้จัดทางภาษาแทนที่จะทำให้ดีจะทำให้เสียไปได้ พระราชอาญาไม่พ้นเกล้าฯ ไม่ควรจะนำมากราบบังคมทูลให้ระคายพระสโสดเลย เมื่อครั้งกระโน้นมีนายแพทย์ผู้ใหญ่มานั่งประชุมอยู่ด้วย ท่านก็เกิดเป็นโรคห้วงว่าภาษาไทยจะไม่ตรง อย่างคุณหม่อมอวยบอกว่า คนไข้กี้ไข้มไม่ได้ ครั้นจะ

ใช้คนป่วยก็ไม่เพราะ ก็เลยเป็นผู้ป่วยอย่างนี้ ต่อมาคนเรา
ลงท้อง ท้องร่วง ท้องเดิน ท่านว่า ท้องไม่เดิน ท้องไม่ร่วง
ไม่ลงท้อง เพราะหาได้คิดไม่ว่า สมัยก่อนนั้นคนไทยเราก็มี
มรรยาทหรือวัฒนธรรม ไม่อยากจะเอาสิ่งที่ไม่สมควรมาพูด
ต่อหน้าผู้ที่เคารพและนับถือ ก็ต้องใช้วิธีอย่างที่ว่าไวยากรณ์
เขาเรียกว่า metonymy หรือ synecdoche คือเอาสิ่งนั้น
มาแทนสิ่งนี้ เอาสิ่งนี้มาแทนสิ่งนั้น จะไปบอกว่าอาหารที่
บูดเน่าในท้องกำลังจะไหลมา มันก็ไม่ถูก ก็บอกเป็นลงท้อง
นายแพทย์ก็บอกว่าใช้ไม่ได้ ท้องไม่ลง ครั้นเถียงไปเถียง
มาก็ยืนยันว่าคณะแพทย์ต้องการอย่างนี้ กรรมการก็เลย
ปล่อยให้ไป ข้าพระพุทธเจ้าก็ได้เตือนว่า อย่างว่าท้องร่วง
ฟัง ๆ เหมือนกับเมื่อเด็ก ๆ ใครเล่าให้ฟังว่า วานะระอยู่บน
ต้นมะคะ ถ้ายอจจาระลงศีรษะพระยาเดโช จะต้องการให้
แปลว่า อูจจาระร่วง เท่านั้น ท่านก็บอกว่าไม่รู้ คณะแพทย์
เขาต้องการอย่างนั้น กรรมการก็ต้องปล่อยให้ไป ฉะนั้น
เรื่องศัพท์อย่าปล่อยให้อยู่ในมือของผู้รู้หรือนักวิชาการนัก
ถ้าไม่ปล่อยนักภาษาศาสตร์เข้าไปร่วมด้วยเกรงว่าผลร้ายจะมี
มากกว่าผลดี ก็เป็นได้ เราอาจได้ภาษาพันทางภาษาแปลกๆ
อย่างที่เป็น monstrosity ขึ้นมาอีกก็ได้ ถ้าหากมีโอกาส
คณะกรรมการไหนจะบัญญัติศัพท์ต่อไป ก็ควรจะฟื้นฟูคำ
เก่าที่ไม่สมควรหรือฟังไม่เพราะหูหรือนอกคอกนอกกริตประเพณี
ไป กลับมาพิจารณาใหม่คิดว่าจะดี บางอย่างก็บัญญัติไว้

เช่นผู้หลักผู้ใหญ่ เช่นรัชกาลที่ ๖ ท่านทรงบัญญัติบางคำ ท่านกลัวคนไทยจะไม่รู้ว่าของนั้นเป็นอย่างไร เช่น น้ำมัน โอสิฟ ถ้าบอกคนไทยว่าน้ำมันโอสิฟ คนไทยไม่เคยเห็นลูก โอสิฟก็ไม่เข้าใจ จะบอกอย่างไรก็ไม่ถูก เคยเห็นคนไทยเคย รับประทานลูกมะกอกน้ำ เห็นมันคล้าย ๆ กัน ก็เรียกว่า 'น้ำมันมะกอก' ก็ใช้ได้ หากเกิดมีใครจะเถรตรงบอกว่าไม่ใช่ มะกอกขึ้นมาก็เดิมไปว่า มะกอกฝรั่ง ก็หมดปัญหาไป

อย่างลูกเต๋อยก็เหมือนกัน ข้าวโอ๊ต^๑ ก็ข้าวโอ๊ต ลูกเต๋อยก็ลูกเต๋อย ว่าเอาลูกเต๋อยมาให้ม้ากิน ม้ามันไม่กิน เพราะมันไม่เคยเห็น หนังสือฝรั่งเขาว่าเอาโอ๊ตมาให้ม้า ก็ แปลว่าเอาลูกเต๋อยมาให้ม้า ความจริงเอาไปต้มน้ำตาลมัน ก็คล้ายกัน ออกบุ่ม ๆ เหมือนกัน แต่มันไม่เหมือนกัน เราก็ว่า ลูกเต๋อยฝรั่ง ก็ได้

อย่าง 'ตันรัง' พระท่านแปล สาลพฤกษ์ ว่าตันรัง ความจริงสาลพฤกษ์ในประเทศไทยยังไม่เคยมี เมื่อพระพุทธรเจ้าเข้าสู่ปริณิพพานได้ตันสาลพฤกษ์ กลัวคนไทยจะมองไม่เห็น ตันไม้เมืองไทยมีตันรังคล้าย ก็เลยวานิพพานได้ตันรัง ก็พอใช้ได้ ขอให้ฟังเข้าหูคนไทย ฟังรู้ แต่เกิดมีใครขยันขึ้นมาว่าไม่ใช่ เราก็เดิมไปว่า ตันรังแขก หรือ รังเทศ ก็พอใช้ได้

^๑ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ เขียน โอต

ศัพท์บางคำเราเอามาจากคำแขก เห็นไม่เพราะหูคนไทย ดัดไปเข้าเรื่องของคนไทยก็ได้ คนไทยเองก็จำไม่ได้ว่าเราใช้ศัพท์แขก เช่นตำรายาซูกำลังขนานหนึ่งบอกว่าใช้โคกกระสุน คนไทยบอกว่า โคกกระสุน ก็รู้ โคกขาม โคกกระเทียม มี คำว่า โคกกระสุน ไปดูเข้าจริงมันเป็นศัพท์เทคนิค แขกเขาเป็น โค กับ กษุร โคก็วัว กษุรก็กีบของวัว เม็ดสองเม็ดประกบกันเหมือนกับวัว ไทยเราเรียกโคกกระสุน ก็เพราะดี ไม่นำไปเปลี่ยนแปลง ไม่ควรไปถอยหลังเข้าคลอง สิ่งใดเป็นภาษาไทยอยู่ตัวแล้วไม่นำไปเปลี่ยน แต่ถ้ายังเป็นพันทางอยู่ก็อาจจะเปลี่ยน ข้าพระพุทธเจ้ามีความเห็นเพียงเท่านี้ ขอเดชะ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำรัสว่า ที่อาจารย์สุกิจพูดยืนยันว่าคนไทยเรามีจิตใจพิเศษ ไม่เหมือนฝรั่ง หรือแขก หรือจีน ก็ต้องรักษาจิตใจพิเศษนี้ไว้ ซึ่งมีอยู่ในภาษาเหมือนกัน วันนี้ได้พูดเรื่องปัญหาภาษาหลายอย่างคละเข้าไป แต่ว่าคงเป็นวิธีดีที่สุดที่จะกระตุ้นเตือนทุกคนว่าภาษานี้เกิดปัญหาขึ้นได้มากหลายทาง ต้องพยายามช่วยกันแก้ปัญหาต่างๆ นี้ และถกเถียงกันเพื่อที่จะพบให้แตก และให้ภาษาของเราบริสุทธิ์ใช้การได้ ไม่ให้คุณคึกฤทธิ์ขาดอาชีพบัดนี้สมควรแก่เวลาที่จะเลิกประชุมแล้ว ข้าพเจ้าขอปิดประชุม

ที่ประชุมยืนขึ้นปรบมือ ถวายคำนับ

เลิกประชุมเวลา ๑๒.๒๐ นาฬิกา

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนิน
กลับ สมาชิกชุมนุมภาษาไทยและนิสิตพร้อมกันส่งเสด็จ
ยังรถยนต์พระที่นั่ง เสด็จพระราชดำเนินออกจากบริเวณ
มหาวิทยาลัยเมื่อเวลา ๑๒.๓๐ นาฬิกา

